

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
z Wojskowej Służby Powietrznej
ul. Podmurna 93, tel. 064 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl, www.zawacka.pl

№ 01.2001

zmiana treści; popr. nr M-730/1401

III/5. Opr. B-51-„Materiał włościańskich i kujawskich
hercew...; poskasa z bibli. FRPAK

25.06.2003

cecylii Gołębiewskiej

87-800 Włocławek,

Włocławek
Sz. Sz. - AK

++
Gołębiewski Antoni
ps. „Wilk”

M-730/1401 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Golebiewski Antoni.....
T. VI - 730/1401 Pom.....
Wrocławskie Sz. Sz. - A. K.....

I./1. Relacja k. 4 s. 1-7

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora k. 3 s. 1-4

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora k. 3 s. 1-3

II. Materiały uzupełniające relację k. 2 s. 1-2

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... - opr. B-5 1 A k. 48 s. 1a, 2a-1-46

IV. Korespondencja

1.) kieszona k. 1 s. 1

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 17

VI. Fotografie brakuje

I/1 R E L A C J A W Ł A S C I W A

- kserokopia życiorysu napisana przez Antoniego Gołębińskiego.
str. 7 ,k. 4

Gózbowski Antoni
III c. 111
87-810. Włodawa

Życiorys

Urodził się dnia 3 czerwca 1921r. we Włodawce z ojca Wicentego i Franciszki z Ostrowskiej.
W latach 1928-1934r. uczęszczał do szkoły Powiatowej nr 2 we Włodawce.
Od 1931r. do 1935r. chodził do szkoły muzycznej prof. St. Kurzyńskiego we Włodawce.
Od 1935r. do 1938r. uczęszczał do 3-letniej szkoły Zawodowej we Włodawce
gdzie ukończył Kurs przysposobienia wojskowego.
● Od 1935r. do chwili wybuchu II wojny światowej grał w orkiestrze 14 pp. R. jako zlew.
Od 1930r. do chwili obecnej należy do Związku Harcerstwa Polskiego. W tym od 1930-1935r.
należał do 140 drużyny Harcerskiej im. H. Dąbrowskiego we Włodawce.
W dniu 3.05.1933r. na ręce ówczesnego drużynowego dr. hm. Teofila Wiermickiego
złożył przysięgę Harcerską i otrzymał stopień młotnika.
Od 1933 do 1935r. pełnił funkcję zastępcy, zastępcy „Wilków” i „Discu”.
Od 1935r. do wojny 1939r. należał do 6 Włodawskiej Drużyny Zeglarskiej
im. hymna Konarskiego przy sekcji Rajskiej Kółka Przyjaciół Harcerstwa, gdzie
● otrzymał stopień Wyradowcy, i pełnił funkcję zastępcy, „Wilków” i „Discu”.
stał ostatnim obok harcerskim na Lubie II/Włodawka w miesiąc sierpnia 39r.
Otrzymał stopień Ciska. W tym czasie ukończył Kursy Kwalifikacyjne Zeglarskie
i wojskowe. W 1936r. ukończył Kurs Zeglarski, w 1937r. Kurs Sternika,
na jachcie „Laimy” w Ełku, a w 1938r. Kurs wojskowy Kwalifikacyjny do walki
z dywersją Taj. Kolunij niemieckiej, Kurs odbył się w Korawach 8p Strzelców Konnych
we Włodawce, komendantem kursu był major Pasula, a zastępcą Chorąży Cygan
Wojciech Niemcy ramordowali w związku ze sprawą „Lubki” we Włodawce.
W 1939r. ukończył Kurs Samodzielny połowy P.C.K. we Włodawce.
Od 28.08.1939r. do 4.09.1939r. był powołany do Harcerskiego Pogotowia Wojennego.
Powierzone mu funkcję Kontrolera punktów harcerskich na terenie 14. pułku k.

4. P.W. które współpracowało z wojskiem, i organizacjami cywilnymi, stanowić oddziały dyspozycyjne Komendy Obrony, miasta

W dniu 4.05.1939r. wstąpiłem ochotniczo do 144pp który tworzył się we Włodawce pod dowództwem ppłk Grubka. Byłem przydzielony do II Batalionu pod dowództwem majora Bronisława Kardaśa do 5 Kompanii strzelkowej, gdzie pełniłem funkcję sanitariusza polowego. Gdy zbierały się wojska niemieckie, pułk wpierył się do Włodawki i wymanewrował z Włodawki do Wernicy, gdzie dostrwił w dniu 18 września. Po ciężkich walkach noc z 18 na 19 września 1939r. klas II batalion został odkomenderowany na front zachodni Wernicy i bronił fortu Bemera erant ementan na Rozgarkach. Próbem czynny udział w obronie stolicy z pułkiem 144pp jako sanitariusz polowy do czasu kapitulacji Wernicy

Okres okupacji 1939-1945r.

- Co Kapitulacji Wernicy, ukrywaliśmy się w Wernicy. W obawie przed uwięzieniem ja wraz z druhem C. Sidorem, z którym służyliśmy w 144pp jako sanitariusz polowy, zatrzymaliśmy się kilka dni w Wernicy i Rozgarkach w Wernicy (ciężko uczestniczyliśmy w obronie ochotniczo), w tym czasie nawiązaliśmy kontakty konspiracyjne. Spotkaliśmy się z dr. hm. Aleksandrem Kammerichem - kierownikiem Główny-Kwartery, który odebrał od nas przysięgę konspiracyjną w Główny Kwaterze Z.H.P. która w tym czasie mieściła się przy ul. Łanienkowskiej. Dr. Kammerich udzielił nam instrukcji, dotyczącej z organizowaniem konspiracyjnego harcerstwa na terenie Włodawki i Rujana.

Poprawnie z okupacji Wernicy w październiku 1939r. zaczęliśmy organizację konspiracyjnego harcerstwa na terenie Włodawki i powiatu. Z byłych członków tej drużyny Zygorskiej, oraz z młodzieży harcerskiej i niezorganizowanej zamieszkałej w rejonie dzielnicy Kokołka i Kapitołka zorganizowaliśmy I drużynę „Wilków” która była podległa Oddziałowi Konspiracyjnej Komendy Harcerskiej „Młodzi Harcerze” z W.Z. i A.K. na terenie Włodawki.

3

30 dnia 4 listopada 1939. uczestniczyłem w zbiorze inauguracyjnym w mienianym
dł. C. Rudera, oraz w dniu 12 listopada 1939. w drugim spotkaniu chłopców
Instruktorów Harcerskich, w zalewanym dworcu Łuba II. Celem spotkania
było stworzenie struktury organizacyjnej konspiracyjnego Harcerstwa pod nazwą
"Szare Herce" im. Romualda Traugotta.

W dniu 12 listopada 1939. zgłosiłem I drużynę "Wilków" która gotowa była do
zadania konspiracyjnych w walce z elementami Porozony przyjdzie na rze
dł. Komendanta Tadeusza Ruderskiego, chłopców została zatwierdzona przez
dowódcę Komendy "Szarych Herce". Drużyna "Wilków" pod moim dowództwem
działała przez cały nasz okupację na terenie Włodawka i Linjów.

Głównym drużyną "Wilków" "Szarych Herce" był dł. C. Wile Jęży Jagielski.
Prócz tego był czynnym członkiem konspiracyjnej organizacji Z.W.Z. - AK. Który
prowadził sprawy wywiadu i ochrony. Który bezpośrednie kontakty posiadał
dowództwem Z.W.Z. - AK. a Komendy drużyny "Wilków" "Szarych Herce" w Wł.
Używał pseudonimu "Wilk". Drużyna specjalizowała się w działalności
dywersyjno sabotażowej w Grupach Instrukcyjnych. Robiłem bratem udział
jako członek Komendy i dowódcy I drużyny "Wilków" w akcjach których kierowałem
i dowodłem kolportażem podziemnej prasy "Ognisko i Burza" kierowałem
akcją szatno sabotażu prowadzonego w zakładach pracy, w których moi
członkowie byli zatrudnieni, mianem i przewożeniu tajemności telefonicznej
telegraficznej, zwrotnic i unghen Kolonijnych, organizowałem wywiady ofensywne
o ruchach wojsk niemieckich i t.d. Dowodłem moje grupy w akcjach
pomocy więzionym, więźniom, wysiedlonym i wykastim tym którym ty pomocy
potrzebowali. W moim mienianiu przy III. Który 3 miesiąca się Komendy drużyny
"Wilków". W moim mienianiu odbywały się zebrania i odprawy. Używałem
więźniom, organizowałem wieści obrotu Kolonijnych i według (bestializmu)
członkiem Kontakt z Kolonijami dł. St. Lewandowskiem i moim ojcem, który
pracował na dworcu, oraz par p. Wileziński dawny przystawiony Harcerski.

6

Która miała kontakt z wyprawa berlińska. Wcielaniem pomocy i angażowaniem
 politycznych w obrotach jenieckim na Stalowie we Włocławku i t. d.
 W 1942 r. w jej wyniku dowodzącym ułanów, uwolnieniu jeniec angielskiego
 pochodzenia Polskiego o nazwisku Juli, wstąpił do I druzyny „Wilków”
 pod moim dowództwem dostarczał im żywność i wiadomości ze świata.
 Zarządzałem że ja w tym czasie pracowałem w firmie rzemieślniczej
 a z tego powodu miałem możliwość wjazdu na teren obrotu gdzie dostarczałem
 Rosji, mizroi odpady do obrotu, przez co kontaktowanie się z jencami w tym czasie
 zapomniałem jeniec pochodzenia Polskiego Juli. Postanowiliśmy go wyjechać z obrotu
 W pogodnym dniu do pomocy wieściem ołt. Rom C. Sidorowa w ramionach z...
 strzeleckiego który był chorą. Wjechaliśmy do obrotu całym wzieraniem umiłowemu
 jeniec Juli. Wziewaliśmy go w furgonem rzemieślniczym na ulicy miasta Włocławek
 (Lerlan) obła ulicy miasta dla ochrony były wartownicze patroli I druzyny
 szturmowej „Wilków”. Przewiezono go na ulicy Perackiego gdzie go ustrzyte
 obła drugi dzień przy tej samej obstarwie Juli został przewiezony do Smolńska.
 Dalej drogą kolejową pod fałszywym nazwiskiem Dytkoffa przewiezony został
 do Generalny Guberni. W czasie podróży jencowi towarzyszył ołt. Rom C. Sidor
 Po przekroczeniu granicy, wieściem został przekarany ołt. Echworodowi Zi...
 ps Jaak Siewon (zarządzałem że obrotniczy opis znajduje się w monografii
 p.t. Uchwał Włocławskich i Kujawskich Harcerzy w Walce z Okupantem. 1933-1955)
 W 1942 roku został powołany przez dowódcę Komendy „Kuryłki” we Włocławku
 na cłonka Komendy. W 1942 r. uczestniczyłem w Kursie drużynowych, organizowany
 przez Komendę Rój Włocławek - dla przetrwania całej okupacji odbywał się w ukryciu
 w miejscach prowadzonych przez podoficerów 14 pp. Przewiezłem wyżej wymienione
 ukrycie. W latach 1942-1944 r. uczestniczyłem w Kurcie podharcmistrzostwa
 Z. H. P. prowadzony przez Komendę roju Włocławek
 15.08.1944 r. został mianowany podharcmistrzem Z. H. P. obrotu
 podharcmistrzostwa w Włocławku

W dniu 23. IV 1944 r. bratem udział w organizowaniu Kłosa "Hercy" w
 w lasach Wieruszkach (Jako brat i członek Komitetu Jeleni w roku 1944) w
 dniu odbyło się przyjęcie i przyjęcia, zostały przydzielone do istniejących
 Jan 4 obrzym zastępy i pod dowództwo moje przydzielono jeden zastęp.

W czasie okupacji pracowałem w warowni szusarsko-blahtarskiej w Kłosie
 a później w sklepie przywierzyn. M. dzimarskiej, a następnie w firmie budowlanej
 "Lina" we Włocławku. Od 1941 r. w firmie rzemieślniczej "Paul" w Włocławku.
 Po wyzwoleniu Włocławka Richy "Hercy" wyjechał z podziemia, wcieliliśmy
 udział w organizowaniu Hufca Włocławskiego

• Od 20. I 1945 r. do 3 maja 1946 r. byłem czynnym członkiem Komendy Hufca we
 Włocławku. W tym czasie pełniłem funkcję gospodarza (kwaterymistrza) dyrygenta
 orkiestry harcerskiej, którą zorganizowałem. Wzięła udział ona na różnych imprezach
 obywatelskich państwowych, harcerskich i resortowych we Włocławku i powiecie.

Od 2. 2. 1945 do 3 maja 1946. z organizowaniem i prowadzeniem 2 drużyny kochowców
 przyboczny drużyny był czł. J. Jagielski. Składali się drużyna z byłych członków
 Konspiracyjnego harcerstwa "Hercy" (późniejsza rezerwa) który był drużynowy
 czł. J. Jagielski, a ja zostałem instruktorem do spraw rezerwy

• W lutym 1945 r. bratem udział w organizowaniu Orkiestry Dobrej przy Z. P. P. we Włocławku
 w której graniem na I rogu. - W tym czasie pracowałem w M. R. N. jako wyria-
 dowca d/s. remontów. Od dnia 1. 05. 1945 r. rozpocząłem pracę w Zakładach
 Celulozowo-Pap w Włocławku oraz graniem w orkiestrze dobrej w tym Zakładach
 w której gram do chwili obecnej

W zakładach Celulozowo-Pap pracowałem najpierw na stanowisku ślusarza
 następnie w Zakładach Stalowej na stanowisku mechanika przytułowa
 zanie p/por awansowałem do stopnia starszego ogrodnika, a następnie
 pracowałem na oddziale gospodarki wodnej, na stanowisku mistrza
 inżyniera służby alarmowych p/por, oraz, mistrza - zmiannowego do
 czasu odejścia na emeryturę w dniu 1. VII - 198 r.

W tym czasie gwałtem spotęcznie 15 różnych zespołach orkiestralnym
 w amatorskim ruchu muzycznym w zespołach instrumentalnych
 symfonicznych i ludowych. W latach 1950-1960 zastatem Kierownika
 wydziału do U.B. na przesłuchania, gdzie zarzucano mi że się jeszcze
 niejawimem z podziemnia i że mam kontakty z zagranicą, że jestem
 wrogiem Polski ludowej. Byłem śledzony, robiono wywiady na mój temat.
 Nie znalaziono jednak żadnych dowodów obciążających moją osobę
 W ostatnim werwarium pobito mnie i musiałem podpisać tajemnicze
 przesłuchania i odtąd nie byłem już wywiady

1972 r. odt. Krystian Sidor, Rom. Kojin "Krajch hercego" przywiózł z miasta di dly przy
 strony standardu harcerskiego, który został użyty w moim mieszkaniu przy ul. Chłopskiej 3 w Włocławku
 Po czynnie standard ten otrzymał lewy strony na której umieszczono napis "Krajch hercego"
 Włocławek im. Romualda Traugotta, Ręzy harcerskiej i znak Polskiej Wioślarskiej data 1935-77
 W dniu 9 września 1979 r. standard został prekarany jako Votum w druzynie
 w klasztorze OO Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie, w którym prekaraniu
 uczestniczyłem

Od 1972 do 1985 byłem członkiem Kierownika Instruktorstwa "Pomnik"
 Od 1980 r. do obecnej chwili jestem członkiem N.S.Z.Z. "Solidarności" przy
 Zakładach Z.C.P. we Włocławku. Brałem czynny udział w organizowaniu
 Związków, na oddziale gospodarki wóchniej

Od 1976 do 1980. byłem przewodniczącym i instruktorem muzycznym druzyny
 fanfary wojskowej przy hercepie Harcerskim im. "Krajch hercego" w szkole
 Podstawowej ul. 5 we Włocławku

Od 1982 do 1984 r. byłem Komendantem Kierownika Harcerskiego im. "Krajch hercego"
 przy szkole Podstawowej ul. 5 we Włocławku

Od 1985 do 1988 r. byłem przewodniczącym Kierownika Instruktorstwa / członkiem
 "Krajch hercego" i Harcerskiego Pogotowia Wjezennego przy Komisji Włocławek
 W dniu 22.07.1972 Renciem zostałem mianowany podburmistrzem L.d. 114/72.
 W d. 22

Harcemistrzem zostatem mianowany Rzekarem Komendy Włodawskiej Chęrygu
Harcemistrzem Rzekarem L 7/4/43 w dniu 22.07.1973.

Harcemistrzem Polshi Rzeczypospolitej, zostatem mianowany Rzekarem Głównym
Kwatery L 8/82 w dniu 22.07.1989 r.

Od 1974 do 1990 r weteriarna Dstij Z.C.P. byłem instruktorem muzycznym
i wychowawcą młodziego pokolenia. Uczyłem młodzi gry na występkach
instrumentach dętych i perkusyjnych. Byłem niefem Orkiestry dętyj Z.C.P
zastpca Kapelmistrza, oraz Kapelmistrzem

chgedy nie byłem członkiem żadnej partii politycznej

Strzymałem następnycze odznaczenia za osiągnięcia zawodowe i społeczne
wobit wojnie 1939 i za konspiracji

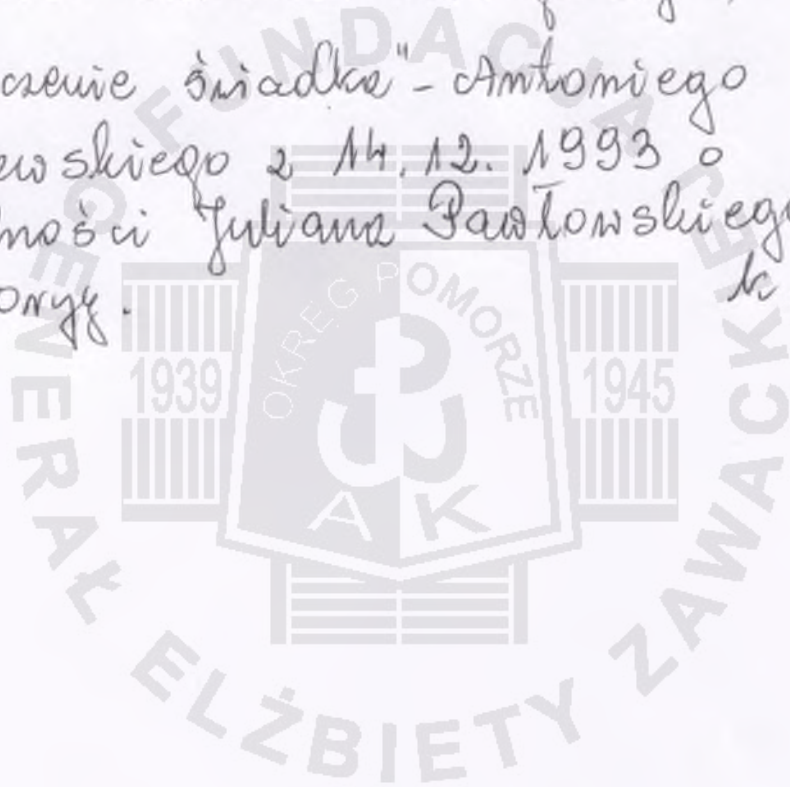
- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski et 1661-894 nad dn 7.06.1989 - Rada Państwa
- Złoty Krzyż zasługi " 615-805 " " 23.04.1980 " "
- Złoty Krzyż za zasługi et 2.H.P " 2570 " " 22.06.1988 et 2.H.P L8/88
- srebrny Krzyż za zasługi et 2.H.P " A8922 " " 2.12.1982 " " L1/83
- Medal Zwycięstwa i Wolności 1975 " 267-76-52 " " 13.III-1976 Rada Państwa
- Medal za Walestwo 39 " 6721 " " 20.10.1976 Ministerstwo Obrony
- Medal 30 lecia Polski " 1275/74M " " 22.07.1974 Rada Państwa
- Medal 40 lecia Polski " 1070/84M " " 22.07.1984 " " ORF J N
- Odznaka 1000 lecia Państwa Polskiego " B-4785 " " 23.IV.1973 et 2000 lecia Państwa Polskiego
- Odznaka Szwarczka " 51692 " " 17.V.1969 Przemysł et R.N
- Odznaka i Dyplom Wina 8 Winiow Włodawski " 367 " " 8.11.1974 Samorząd Z.C.P
- Złota Odznaka zasłużony prac Włodawskiej Ch. Joy " 78/74 " " 29.11.1982 Przemysł et R.N
- srebrna Odznaka zasłużony prac Włodawskiej Ch. Joy " 19578 " " 16.6.1975 samorząd Główny Ch.22.
- Odznaka za wysługę 20 lat O.S.P. celstom " 478 " " 15.VI.1967 samorząd celstom O.S.P.
- Odznaka za wysługę 25 lat O.S.P " " 89 " " 10.V.1972 " " " "
- Medal Wzyska nad 4 krotnie AK " 24174 " " 15.VIII.1948 Ministerstwo Obrony N. (w dachy)
- Reweta z etlicznymi do Krzyżu Z.H.P " 416 " " 18.03.1986 Główny Kwartier Z.H.P
- Odznaka zasłużonyj Ministerstwa Kultury " 191.03.88 " " 3.11.1985 Ministerstwo Kultury i sztuki

Włodawski dn 10.11.1990

Łębcowski Antoni

1/2. Dokumenty relatora - Gotebiewski
Antoni

1. Leg. nr 24174 "Medalu Wojska" po ras
1, 2, 3 i 4, ksero oryg. z 15.08.1948 k. 1 s. 1
2. "Opisanie śniadka" - Antoniego
Gotebiewskiego z 18.08.1982, ksero oryg. k. 1 s. 2
(działalność Sotembrowskiego Bysz.)
3. "Opisanie śniadka" - Antoniego
Gotebiewskiego z 14.12.1993 o
działalności Juliana Pastowskiego,
ksero oryg. k. 1 s. 3-4

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ

LEGITYMACJA Nr 24174.....

Stopień imię, nazwisko ..ppor.....

GOLĘBIEWSKI ANTONI.....

Oddział AK.....

Odnznaczony został po raz 1, 2, 3 i 4

Medalem Wojska

Podstawa: Zarządzenie Szefa Sztabu
Głównego
dnia 1 lipca 1948

Londyn dnia 1 sierpień 1948 r.

KOMISJA WEN-FIK M. Walega, ppłk

AK Sztab Główny
Włocławek Kujawski

Gołębiewski Antoni " Wilk"

Włocławek, dnia 18 sierpnia 1982r.

(miejsceowość)

Włocławek, ul. Mylna 7

(Nazwisko, imię, pseudonim i adres
wydającego oświadczenie)

Oświadczenie świadka

17 E4 15431 / by
R o / p r a w e
11. XI. 1939 - 20. I. 1945

Já, jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia formację wojskową, (cd — do): podziemnej organizacji Szare Szeregi im. Romualda Traugutta we Włocławku od 11.11.1939r. do 20.01.1945r. świadomy(a) odpowiedzialności, wynikającej z przepisów prawa karnego za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący się dowodem osobistym: seria i numer RH - 5996209 wydanych dnia 10.01. 1967r. r. przez: KP i PMO Włocławek

o ś w i a d c z a m,

że Ob. Sztemborowski Ryszard syn (oświeca) Stanisława

urodz. dnia 25 marca 1923 roku w e Włocławku

jest mi znany(a) osobiście jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową oraz okoliczności, w których świadek zetknął się

z otrzymującym(cą) oświadczenie i czasokres od — do): od 27.09.39r. był członkiem Pogotowia Harcerskiego, w dniu 11.11.1939r wstąpił do podziemnej organizacji Szare Szeregi im. Romualda Traugutta we Włocławku,

działałem razem z ob. Sztemborowskim Ryszardem w tej organizacji w Radzie Drużyny a następnie w Komendzie Hufca /Roju/. Od 1.08.44r. pełnił obowiązki Komendanta Hufca do rozwiązania tej organizacji tj. do 20 stycznia 1945 roku.

Wyżej wymieniony(a) posiadał(a) pseudonim "Szarak" i pełnił(a) funkcje — brał(a) udział (w tej części opisuje się: przebieg służby i działalności w okresie bezpośredniego udziału w walkach wojskowych, pełnioną funkcję, stopień wojskowy, w jakich był(a) oddziałach, grupach, placówkach, pod którym dowództwem, kierownictwem, udział w akcjach bojowych i innych, w jakich miejscowościach, nazwa obozu itp. wszelkie zmiany

i czasokres od — do): w podziemnej organizacji Związku Harcerstwa Polskiego - Szarych Szeregach, pełnił kolejno funkcje: zastępowego, drużynowego, był instruktorem i członkiem Rady Hufca, Komendantem Hufca w tym czasie był ob. Sidor Czesław "Sr. Lis", od 1 sierpnia 1944 roku, mianowany został Komendantem Hufca na miejsce ob. Sidora Czesława który musiał opuścić teren Włocławka w związku z zagrożeniem aresztowania przez niemiecką policję, Uczestniczył we wszystkich akcjach przewidzianych przez Główną Kwaterę Szarych Szeregów: wywiad ofensywny akcje - "M" i "N", uczestnik małego sabotażu, członek "Bojowych - Szkół", ochrona tajnego nauczania. Ostatnim rozkazem w dniu 20.01.45 rozwiązał - podziemną działalność Związku Harcerstwa Polskiego - Szarych Szeregów, na terenie miasta Włocławka i powiatu włocławskiego. Było to w dniu wyzwolenia Włocławka, przez Armię Radziecką.

Jeśli świadek jest członkiem ZBoWiD, powinien wpisać numer legitymacji członkowskiej 14385/4 wydanej przez Zarząd Okręgu w Karta Kombatanta nr. 14388

Własnoręczność podpisu stwierdza się:

Prawdziwość powyższych danych stwierdzam własnoręcznym podpisem

V-ice Prezes

Główny

(pieczęć i podpis odpowiednich władz lub Zarządu ZBoWiD)

Nr 1

Gołębiewski Antoni

(Nazwisko, imię, stopień wojskowy, funkcja, stanowisko)

Gołębiowski Antoni
ul. Mylna 7
87.800 Włocławek
ps. "Wilk"

Włocławek

dnia 14.12. 1993 rok

3

imię, nazwisko, pseudonim i adres
składającego oświadczenie
(dla mężatek nazwisko panińskie)

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, uczestnik (czka) — (wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę obozu, więzienia itp. — od — do) **Konspiracyjnego Harcerstwa "Szare Szeregi" AK członek Komendy/roju/ Hufca Włocławskiego i drużynowy Grup Szturmowych we Włocławku**

świadomy odpowiedzialności za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący (a) się dowodem osobistym (innym dokumentem), seria i numer **RH.5996202 - nr.ev.21069302.752**, wystawnionym dnia przez **KM i PMO Włocławek, dnia 10 stycznia 1967 r.**

oświadczam, że **ORX dh. Julian Pawłowski** syn **(czka) Władysława** urodz. dnia **16.02.1929 roku** w **Włocławku**

jest mi znany (a) osobiście jako uczestnik (czka) — (wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę obozu, więzienia itp. oraz okoliczności, z jakimi świadek zetknął się z otrzymującym (cą) oświadczenie i czasokres od — do) **Konspiracyjnego Harcerstwa "Szare Szeregi" im. Romualda**

Traugutta we Wł-ku. Jako członek Komendy oświadczam, że dh. Julian Pawłowski był czynnym członkiem grupy "Zawiszków" zastępu "Orlików", którym dowodził dh. Lucjan Lewandowski. Od kwietnia 1944r. - do stycznia 1945r.

Dh. Julian Pawłowski, przysięgę konspiracyjną złożył dnia 23.04.1944 r. podczas zbiórki "Szarych Szeregów" w lesie Wienieckim koło Włocławka, w której również uczestniczyłem.

W tym czasie Komendantami Roju byli: dh. Czesław Sidor ps. "Srebrny Lis" - do 08.1944r., a następnie dh. Ryszard Sztemborowski ps. "Ryś" - do 20.01.1945 r.

Wyżej wymieniony (a) posiadał (a) pseudonimy (y) **"Jur", "Żaczek"**

stopień wojskowy pełnił funkcję oraz brał udział w następującej działalności zaliczanej do uprawnień kombatanckich (wymienić jej rodzaje, miejscowości, czasookresy itp.)

Uczestniczył w zorganizowanym przez Komendę latem 1944r. szkoleniu harcerskim, oraz kursie ogólnowojskowym prowadzonym przez podof. 14 P.P.

Oświadczam również jako członek Komendy, że dh. Julian Pawłowski brał czynny bezpośredni udział w następujących akcjach inspirowanych przez naszą Organizację na terenie Wł-ka i jego okolic:

- zbieraniu i przekazywaniu do Komendy inf. wywiadowczych o charakterze wojsk.
- kolportażu ulotek i prasy podziemnej "Biuletyn Informacyjny"
- ochronie kompletów tajnego nauczania
- pomocy więźniom, uciekinierom i wysiedlonym
- akcji "M" - odciążania patrytycznego na młodzież niezorganizowaną
- niszczeniu kodów, drogowskazów, uszkodzeniu linii kolej., zrywaniu godeł hitl. flag i ogłoszeń niemieckich, itp.

W wymienionych akcjach brałem udział i dowodziłem.

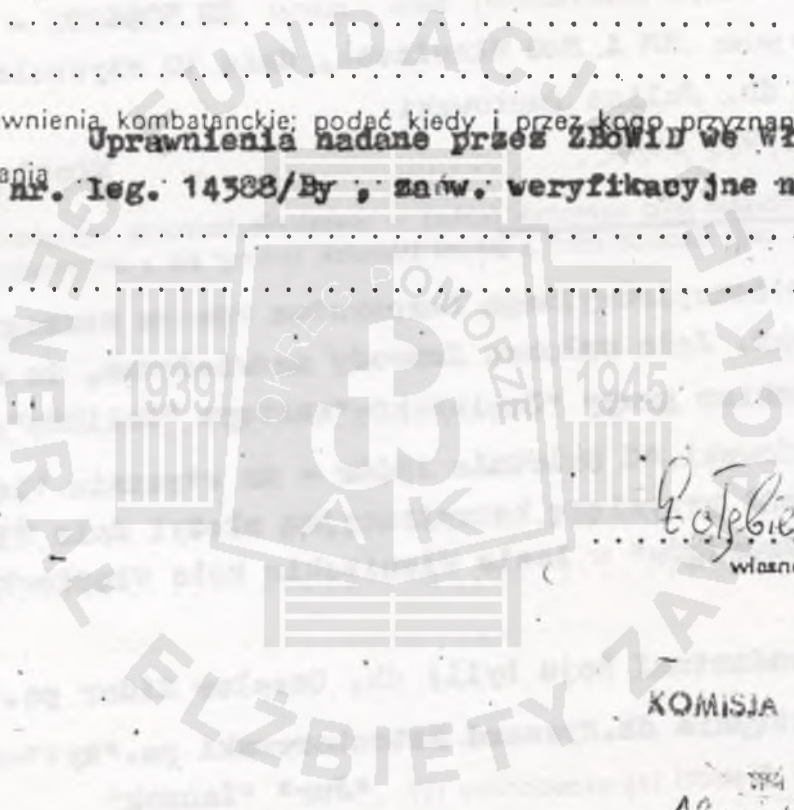
Wiadomo mi, że dh. Julian Pawłowski brał udział w indywidualnych akcjach sabotażnych na terenie zakładu zbrojeniowego, gdzie pracował - które były inspirowane przez naszą Organizację.

jest 4 aktach J. Pawłowskiego

Wyżej wymieniony był represjonowany (a): wymieniń jej rodzaje, miejscowości, czasookres, organy represjonujące (nazwę), z jakich powodów itp.

Jeśli świadek jest członkiem organizacji kombatanckiej powinien podać jej nazwę, wpisać numer organizacji członkowskiej, datę jej wydania, przez kogo
Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
we Włocławku, nr. leg. 006177 wydanej dnia 23 lutego 1991 r.

Czy świadek posiada uprawnienia kombatanckie; podać kiedy i przez kogo przyznane, nr legitymacji (zaświadczenia), datę wydania
Uprawnienia nadane przez ZbWid we Włocławku dnia 25 lutego 1976 r. - nr. leg. 14388/By, zaśw. weryfikacyjne nr. 2337EX4

Bolesława Łotom
własnoręczny podpis

KOMISJA WERYFIKACYJNA
AK
wł. Włocławku
Magdalena Łotom
potwierdzam wiarygodność podpisu
świadka

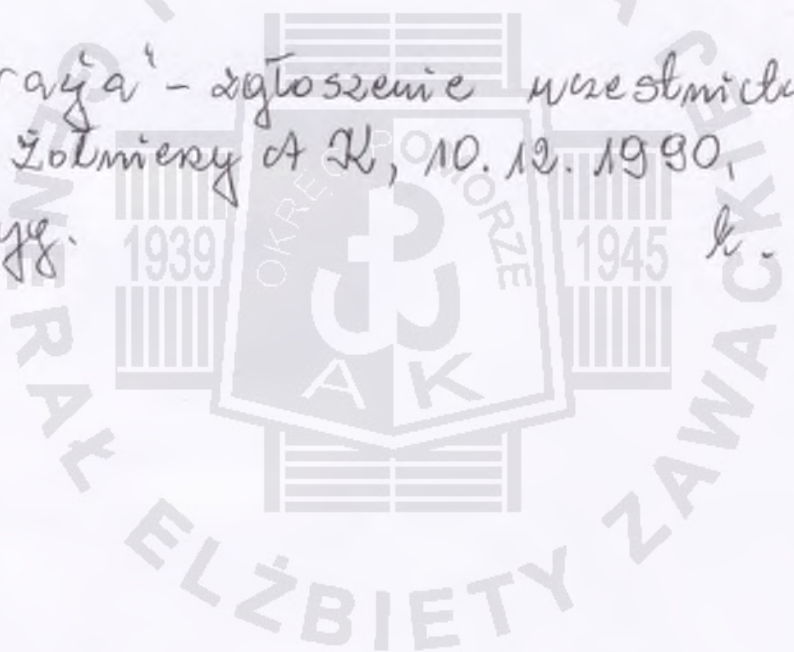
PRZEWODNICZĄCY
Zarządu Oddziału SZZAK
Michał Wąsowski

Światowy Związek
Żołnierzy Armii Krajowej
Oddział we Włocławku
ul. 3-go Maja 22
pieczęć organizacji kombatanckiej,
imię i nazwisko, funkcja

miejscowość, data

1/3. Inne materiały dokumentacyjne
- Golebiewski Antoni

1. Zaświadczenie nr 023374 Zam. Woj.
z BoWiP we Wrocławiu - działalności
kombatanckiej, ksero oryg. k. 1 s. 1
2. Zaświadczenie Gł. Kwatery z K P
z 20.03.1990 - dot. Sz. Sz., ksero
oryg. k. 1 s. 2
3. "Deklaracja" - zgłoszenie własnictwa
w Stow. Żołnierzy AK, 10.12.1990,
ksero oryg. k. 1 s. 3-4

we Włocławku

ZASWIADCZENIE № 023374

Zarząd Wojewódzki Związku Bojowników o Wolność i Demokrację stwierdza, że
Obywatel [ka] Antoni Gołębiowski
[imię i nazwisko]
syn [córka] Wincentego urodzony [a] 3 czerwca 1921r
[dzień, miesiąc, rok] w Włocławku [miejsowość]
zamieszkały [a] w Włocławku ul. Mylna 7 m.2

— jest członkiem zwyczajnym ZBoWiD, nr legitymacji 14388/By
— odpowiada warunkom uprawniającym do członkostwa ZBoWiD*

Zaswiadczenie jest dokumentem stwierdzającym prawo do korzystania ze świadczeń określonych w Ustawie z dnia 23 października 1975 r. „o dalszym zwiększeniu świadczeń dla kombatanów i więźniów obozów koncentracyjnych”, [Dz. U. Nr 34, poz. 186].

Jednocześnie stwierdza się, że w rozumieniu przepisów art. 8 tej Ustawy do okresu zatrudnienia wymienionemu [nej] zalicza się następujące okresy działalności kombatanckiej oraz okresy uwięzienia w hitlerowskich obozach koncentracyjnych:

Działalność w Ruchu Oporu od 11 listopada 1939r do 20 stycznia 1945r.

[rodzaj działalności okres od — do]

Urzędujący Wiceprezes
Zarządu Wojewódzkiego

Edward Nadara
plk rez. Edward Nadara
poboczny sekretarz Zarządu
Wojewódzkiego ZBoWiD
i pieczętka służbowa

Łącznie lat 5 m-cy 2:-
Prezes Zarządu Woj. ZBoWiD

Jan Czyżewicz
plk rez. dr Jan Czyżewicz
podpis Prezesa Zarządu
Wojewódzkiego ZBoWiD
i pieczętka służbowa

KOMISJA WERYFIKACYJNA

Włocławek, dnia 25 lutego

1976 roku

* niepotrzebne skreślić

ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO
GŁÓWNA KWATERA

00-491 Warszawa, ul. M. Konopnickiej 6 (tel. 28-92-81) Adres telegraficzny: ZHP Warszawa

L. dz. 805/WQM/90

Warszawa, dnia

20.03.

1990 r.

Z a ś w i a d e c z e n i e

Komisja Historyczna Głównej Kwatery Związku Harcerstwa Polskiego - na podstawie posiadanych materiałów - stwierdza, że ob. Antoni Gołębiwski, zamieszkały we Włocławku, ul. Mylna 7, należał podczas okupacji, tj. w okresie od listopada 1939r. do stycznia 1945r., do konspiracyjnej organizacji harcerskiej Szare Szeregi, w tym - od 1 października 1942r. do 20 stycznia 1945r. - członek Komendy Szarych Szeregów i drużynowy Grup Szturmowych działających na terenie Włocławka.

Zaświadczenie wydaje się celem przedstawienia odnośnym władzom.

Sekretarz

Komisji Historycznej

Maria Głowińska

KOMISJA WERYFIKACYJNA

AK

Handwritten notes and signatures at the bottom left, including a date '14.12.90' and a name 'Kozie'.

Nr. 36/31/3. Toruni
13 pt. 6.02.1941

9-20

DEKLARACJA

Zgłaszam uczestnictwo w Stowarzyszeniu Żołnierzy Armii Krajowej
i zobowiązuję się do przestrzegania Statutu Stowarzyszenia

data: *10-12-1950* *Antoni Kotłowski* *Antoni*
/imię i nazwisko/ /podpis/

adres: *Wrocław*
III etapu 4

telefon:

ARKUSZ EWIDENCYJNY

1. Nazwisko i imię: *KOTŁEWSKI ANTONI*
/literami drukowanymi/

2. Dla mężatek nazwisko panińskie:

3. Data i miejsce urodzenia: *3 czerwca 1921 r. we Wrocławiu.*

4. Imiona rodziców: *Wacław - Franciszka z d. Ostrowska*

5. Pseudonimy: *"Wilk"*

6. Data wstąpienia do:

a. SZP: *15 października 1939.*

b. ZWZ-AK: *4-11-39-20-1-42 - 20-1-42-20-5-1945.*

c. Organizacje scalone, podporządkowane,
współdziałające: *Harce Harcei we Wrocławiu.*

7. Przydział organizacyjny: *Harce Harcei we Wrocławiu - Ochotni*
144 pp. - Konspiracyjne Harce Harcei we Wrocławiu.
/np okręg, inspektorat, obwód, rejon, placówka, oddział, pluton,
kompania, batalion, pułk, brygada, dywizja lub inny
rodzaj działalności/

8. Odznaczenia uzyskane w AK: *el. kg 24124 Medal Wojska Pol 4 kw. 1945*
nadany przez el. ministerstwa Obrony Narodowej w dniu
15 sierpnia 1948 r.
/nr leg. i data wystawienia, przez kogo nadane/

9. Inne odznaczenia *Krzyż Kawalerski, Order Odrodzenia Polski 1661 874 nr 4163*
Ruch Oporu L.H.T. Koz. 15.02.80 - 27.01.80 - Ruch Oporu - 27.01.80 - Ruch Oporu - 27.01.80
Ma 2.H.P. 2.5.76 nr 22.06.38 - Ma 2.H.P. - 22.06.38 - Ma 2.H.P. - 22.06.38 - Ma 2.H.P. - 22.06.38
 /nr leg. i data wystawienia, przez kogo nadane/

10. Przebieg służby /czasokres, nazwa, funkcja/:

- a. do 1939r. *od 28.08.39 do 4.04.39 - Harcerskie Roztocze Wojskowe - Kontrola punktowa*
od 4.04.39 do 23.05.39 - 2. Tęcza - Ochotnik 144p - Obwód 144p - sanitariusz
- b. SZP, ZWZ-AK *od 4.10.39 do 11.11.39 - Wzrost Organizator Ruch Oporu - Harcerski*
od 11.11.39 do 20.5.45 - System dwóch i dwójnym wstępow w imię szturmowca w tym od 1 października 1942
do 20.5.45 - orienterem - Komenda "Kierunek" w "Kierunek" w tym od 1 października 1942
- c. P.S.Z. na Zachodzie

11. Karta Kombatantka /nr, data wystawienia, przez kogo wydana/

nr 0233.74 - Związek Powstańców i Wolności - Karta Wojownika wstępu

12. Represjonowany /rodzaj/:

- a. 1.IX.1939 - 15.I.1945
- b. Po 15.I.1945

Wiarygodność powyższych danych potwierdzam podpisem

KOMISJA WERYFIKACYJNA *Koleśiewicz Antoni*

KOMISJA WERYFIKACYJNA *AK*
 /Kole, Środowisko /

Potwierdza się dane z niniejszej deklaracji i posiadania do uzyskania uprawnień członkowskich Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej

702 ciotnik 18-12-1990
 / miejscowość, data /

- Nazwisko i imię 1. *Krzysztof Komar*
- pseudonim 2. *Grzegorz Dąbka*
- 3. *Chyba Michał*

Przyjęty w poczet członków zwyczajnych Stowarzyszenia Żołnierzy

Armii Krajowej *Ton 06.02.1991*
 /nr ewidencyjny, miejscowość, data/

ZARZĄD OKREGU

- Nazwisko i imię 1. *L. Kudarski*
- pseudonim 2. *E. Kozyra*

11. Materiały uzupełniające relacje: Gotebiewski
Antoni

1. Wywiad (?) z druhem Antonim Gotebiewskim

- Wspomnienia Szaro-Szeregowców Włocławek;
kopia z oryginalnym w: Ścieg Szarych Szeregowców
we Włocławku - meter. przekazuje przez dra
Bogdana Ziolkowskiego, napis. kserokop.: k. 2 s. 1-2

Czuwaj druhowie!

Znajdujemy się u druha Antoniego Gołębiowskiego.

Naszym zadaniem jest przeprowadzić wywiad i dowiedzieć się o działalności włocławskich harcerzy w latach okupacji.

No więc druha Gołębiowski pierwsze pytanie dla druha:

Kiedy pierwszy raz druh zetknął się z organizacją harcerską?

Do harcerstwa wstąpiłem w 1930 roku. Miałem 9 lat do drużyny 140 przy dawniejszej szkole Nr 2. Drużynowym był druh Harcmistrz Teofil Woźnicki, który zginął w czasie okupacji w obozie, którego nie było dlatego, że był harcerzem.

Tak druha a jak wyglądała wtedy praca w drużynie przedwojennej?

W drużynie przedwojennej także samo odbywały się zbiórki, prace, chodziliśmy na wycieczki i obozy. Pracowałem wtedy w 140 drużynie gdzie złożyłem przyrzeczenie harcerskie na ręce druha Woźnickiego. W drużynie dosłużyłem się stopnia wywiadowcy oraz zostałem mianowany zastępowym, zastępu lisów. Pracowałem w drużynie do roku 1936, przeniósłem się do drużyny żeglarskiej. W drużynie żeglarskiej zdobyłem ćwikarza i HO, oraz zostałem mianowany zastępowym. W tej drużynie pracowałem do samej okupacji. No tak a teraz nastąpiła okupacja, napewno działalność harcerska została poważnie zakłócona. No wiemy, że w latach okupacji działały organizacje podziemne.

Czy we Włocławku istniała taka drużyna podziemna, no i może druh pamięta datę jej powstania?

W Włocławku istniała drużyna ale od razu się zawiązała jako drużyna tylko najprzód założyliśmy zastęp. Zastęp z którego później powstała Komenda. W skład Komendy wchodził między innymi Sidor Czesław, Lewandowski Lucjan, Samborowski i ja. Jednak w niedługim czasie szeregi nasze powiększały się już w roku 1942 utworzyliśmy jedną drużynę. To była drużyna konspiracyjna, a może druh powie o składzie tej drużyny?

W skład drużyny - drużyna składała się z czterech zastępów., z Komendy z czterech zastępów. Zastępy nie były duże, nie liczne małe były zastępy, od 5 do 8 chłopców. Chłopcy w wieku byli od 12 do 17 lat.

No tak druha a teraz, gdzie odbywały się spotkania-zbiórki, przecież to było w latach okupacji, przecież nie wolno było organizować żadnych spotkań Polaków więc napewno zbiórki te odbywały się tajnie. Może druh przypomni sobie i poda nam kilka adresów gdzie odbywały się te spotkania?

Komenda mieściła się w domu przy Kaliskiej obok dworca wąskotorowego, nieraz zmienialiśmy miejsce zbiórek, odbywały się u poszczególnych członków Komendy, a zbiórki zastępów odbywały się przeważnie na terenie.

Tak a teraz o czym druhowie rozmawiali na tych zbiórkach - jakie tematy były poruszane?

Tematy były na zbiórkach o Polsce, o polskich bohaterach, o przyszłej wolnej Polsce robotników i chłopów.

Tak druha - a czy w okresie okupacyjnym harcerze składali może przyrzeczenia?

Po utworzeniu drużyny wszyscy harcerze wraz z nami zebraliśmy się w zagajniku obok Dziadowa gdzie tam złożyliśmy przyrzeczenie. Ta chwila była uroczysta i nawet nam w oczach łze kręciła.

Napewno była to rzecz miła, a teraz druhu - jaki cel postawiła sobie ta organizacja konspiracyjno, ~~harcerska~~ ~~harcerska~~?

Celem istnienia drużyny było wpajanie młodzieży ducha polskiego - znaczący prac z młodzieżą w duchu patriotycznym.

No tak a teraz druhu czy drużyna miała kontakty z innymi drużynami harcerskimi?

Na terenie Włocławka i nawet powiatu tylko jedna drużyna - nasza była konspiracyjna i nie mieliśmy z innymi kontaktów prowadzenia, tzn. była samoistna jedna dusza włocławska.

A teraz druhu wiemy napewno o działalności warszawskich harcerzy Szarych Szeregach - prowadzili oni walkę zbrojną, a czy druhu we Włocławku - harcerze włocławscy prowadzili jakąś walkę zbrojną?

We Włocławku zasadniczo my nie prowadziliśmy walki zbrojnej. Wiemy że bohatersko walczyli warszawscy harcerze "Szare Szeregi" lecz w Włocławku nie było mowy z wystąpieniem zbrojnym, bo wiemy za jednego Niemca 100 Polaków rozstrzeliwali i nie było mu nawet możliwości - małe miasteczko.

No tak druhu to była okupacja a teraz nastąpiło wyzwolenie. Czy druh pamięta ten dzień i czy mógłby powiedzieć jak włocławscy harcerze uczcili to święto?

Po wyzwoleniu Włocławka - nic takiego nie wiem, bo w tym czasie byłem w Poznaniu na pracach - przyjechałem dopiero w początkach lutego.

No tak druhu ale druh po okupacji nie zerwał z harcerstwem. Czy ta d-na konspiracyjna prowadziła działalność powojenną?

Zaraz po wyzwoleniu wyszła d-na z podziemia konspiracyjna i zorganizowaliśmy kłufiec harcerski. Ja także samo zostałem członkiem Komendy. Z naszych zastępów powstawały drużyny - instruktorów mieliśmy swoich - wyszkolonych już a z mojego zastępu powstała pierwsza d-na żeglarska i ja zostałem pierwszym drużynowym.

Druhu Gołębiowski a jak d-h ocenia różnicę między harcerstwem okupacyjnym a harcerstwem dzisiejszym?

W czasie wojny nasi harcerze musieli być czujni i ostrożni, żeby nie padło jakieś podejrzenie. Ciężko było zbiórki prowadzić bo okupant nie spał a teraz wy druhowie macie wolną Polskę, możecie się uczyć, pracować, zbiórki prowadzić na wolnym powietrzu, śpiewać całą piersią, co nam tego nie było wolno bo okupant uszy nadstawiał.

Druhu Gołębiowski w imieniu szczepu żeglarskiego przy Technikum Chemicznym serdecznie druhowi dziękujemy za ciekawe wspomnienie z życia włocławskich harcerzy w latach okupacji.

Obiecujemy tak żyć i pracować i uczyć się by ofiarność i wysiłki działaczy konspiracyjnej nie poszły na marne.

Czuwaj druhowie!!!

IV/1. Korespondencja bieżąca:

1. Pismo SZZRK Oddz. we Wrocławiu
z 3.12.2002 - m. im. inf. o śmierci
A. Gętebiewskiego, ksero oryg. k. 1 s. 1

L. dz 4913

Wysłano dnia 12.12.02

L.dz. 4913

ŚWIATOWY ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY
ARMII KRAJOWEJ

ODDZIAŁ WŁOCŁAWEK

87-800 Włocławek, ul. Brzeska 8/12, tel. 054 234 12 98

Włocławek dnia 3.12.2002r.

Fundacja Archiwum Pomorskie Ak
ul. Wielkie Garbary 2
87-100 Toruń

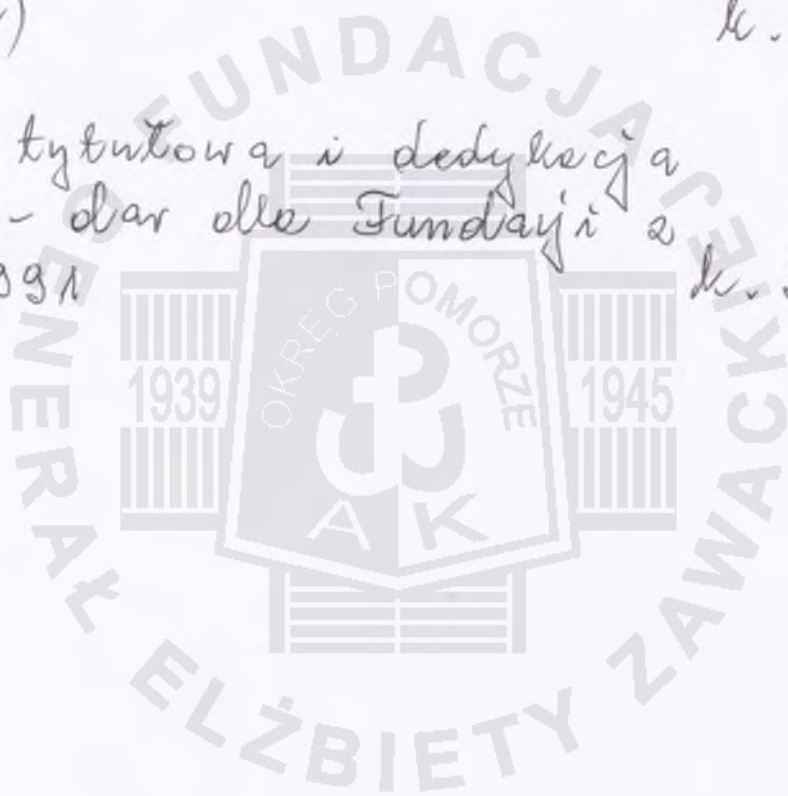
W odpowiedzi na pismo z dnia 27.11.2002r L.Dz. 4753 POM 2002 Przesyłam dane dotyczące zmaszłych w roku 2002.

- ✓ Gołębiewski Antoni ur. 3.6.1921r Włocławek zmarł 26.6.2002 Włocławek 28.8.1939-4.9.1939 Harc. Pogot. woj. Ochotnik 14pp w obronie Warszawy listopad 1939-styczeń 1945 Org. Harc. Szare Szeregi Włocławek
- ✓ Gołębiowski Marian ur. 15.1.1922 Radom zmarł 14.9.2002 Włocławek 7.4.1943-16.1.1945 Corągiew Szare Szeregi Radonin.
- ✓ Aleksiański Kazimierz 2.4.1924 Lubraniec zmarł 5.5.2002 Włocławek 2.4.1943-1.1945 Oddział AK Lubraniec
- ✓ Teodorczyk Waldemar 25.6.1928 Melachowicz wileńskie zmarł 4.5.2002 włocław, 15.2.1944-18.7.1944 Zgrupowanie 7 Wil. Brygada Ak 18.7.1944-23.7.1944 internowany przez NKWD 8.11.1950- 1.4.1952 Więzienie PRL.

SEKRETARZ
Zarząd Oddziału 4230A
w Włocławku
Romana Węskowicz
Romana Węskowicz

III/5. Materiały inne - Gotebiewski Antoni
Opr. B-51:

1. "Młodziak włościańskich i kujawskich
harcerzy w walce z okupantem niemieckim
w latach 1939-1945" - opracowanie
Antoniego Gotebiewskiego (numeracja
autora) k. 465, 1-46
2. karta tytułowa i dedykacja
autora - dar dla Fundacji z
4.06.1991 k. 2 s. 1a-2a

W DZIAŁ
WŁOCŁAWSKICH I KULIŃSKICH
HARCERZY
W WALCĘ Z OKUPANTEM

WŁOCŁAWEK 1986

2a

Dar Antoni dla hm. R.P. Antoniego
Golebiewskiego
dla Pomorskiego Archiwum AK w Tomiszu
Golebiewsk.

Włocławek, dn. 4 czerwca 1991 r.

U D Z I A Ł

W Ł O C Z Ą W S K I C H I K U J A W S K I C H H A R C E R Z Y
W W A L C E Z O K U P A N T E M N I E M I E C K I M
W L A T A C H 1 9 3 9 - 1 9 4 5

Na podstawie materiałów :

dha Hm. Adriana Turczynowicza

dha Hm.PL Czesława Sidora

dha Hm. Konrada Krzysztofka

dha Hm.PL Ryszarda Sztemborowskiego

i własnych

Opracował : dh Hm.PL Antoni Gołębiewski

Zredagowała: dh mgr Ewa Gołębiewska-Skoczylas

S P I S T R E Ś C I

Wstęps. 3

Rozdział I

Udział w wojnie obronnej 1939 rokus. 4

 1.1. Przygotowania Z H P do obrony kraju.....s. 4

 1.2. Harcerskie Pogotowie Wojennes. 6

 1.3. W szeregach Wojska Polskiegos. 10

Rozdział II

Powstanie i struktura Konspiracyjnego Harcerstwa

"Szarych Szeregów" we Włocławkus. 15

 2.1. Organizowanie się Szarych Szeregów we
 Włocławkus. 15

 2.2. Struktura organizacyjnas. 24

Rozdział III

Walka z wrogiems. 30

 3.1. Mały sabotażs. 30

 3.2. Kolportaż prasy podziemnejs. 32

 3.3. Tajne nauczanies. 35

 3.4. Pomoc więźniom i jeńcom wojennyms. 38

Rozdział IV

Konspiracyjny zlot Szarych Szeregów

we Włocławkus. 43

Zakończenies. 45

W S T Ą P

Naród polski, w swej tysiącletniej historii przeżywał niejednokrotnie tragiczne chwile. Nigdy jednak nie doświadczył tak wielkiej fali barbarzyństwa i okrucieństwa, jaka zwała się na ziemi polskiej we wrześniu 1939 roku. Przez 5 lat hitlerowskie Niemcy okupowały nasz kraj. Naród polski poznał smak krwi, niewoli, prześladowań i terroru wymierzonego ręką zniechęconego okupanta hitlerowskiego. Polakom, ich istnieniu i kulturze groziła zagłada. Ale naród nie poddał się, naród bronił się i walczył o swe prawo do istnienia. W tej walce nie pozostawała w tyle młodzież harcerska, w tym także harcerki i harcerze Hufca Włocławskiego. Walczyli od pierwszych do ostatnich dni wojny. Najpierw w Harcerskim Pogotowiu Wojennym oraz jako ochotnicy w szeregach Wojska Polskiego młodzi ludzie bronili swego kraju. Później, przez cały okres wojny walczyli z wrogiem zszedłszy do podziemia. W czasie okupacji na terenie Włocławka i powiatu działała, jako jedyna młodzieżowa organizacja skupiająca młodzież harcerską, konspiracyjna organizacja nosząca kryptonim Związek Harcerstwa Polskiego "Szare Szeregi". Skupiała ona Ruch Oporu w trzech grupach: 1/ Zawiszaków, 2/ Bojowych Szkół, 3/ Grup Szturmowych. Wszystkie grupy podporządkowane były Włocławskiej Komendzie "Szarych Szeregów".

Harcerki i harcerze walczący w "Szarych Szeregach" byli w większości pochodzenia robotniczego. Byli to odważni, młodzi ludzie, twardzi i wytrwali. Wychowani w duchu umiłowania Ojczyzny, nie zostawili jej w potrzebie. Ofiarowali jej swe młode życie, cierpieli i ginęli w obozach i kaźniach. Pragnęli wywalczyć Ojczyznę sprawiedliwą i bogatą, liczącą się wśród narodów świata. W takiej Ojczyźnie chcieli żyć, uczyć się i pracować.

Rozdział I

UDZIAŁ W WOJNIE OBRONNEJ

1939 ROKU

1.1. Przygotowania ZHP do obrony kraju

W latach trzydziestych naszego wieku sytuacja międzynarodowa, w pryzmacie rosnącej potęgi Niemiec hitlerowskich oraz rozwoju faszyzmu w Europie, stawała się coraz bardziej skomplikowana. Coraz wyraźniej rysowała się groźba konfliktu zbrojnego mogącego przerodzić się w wojnę światową. Polska, leżąca w środku Europy, mająca w bezpośrednim sąsiedztwie faszystowskie Niemcy, a nawet coraz bardziej przez nie otaczana, znalazła się w niebezpieczeństwie. W końcu lat trzydziestych groźba napadu Niemiec na Polskę stawała się coraz bardziej realna. Stąd też w kraju licząco się z ewentualnością walki zbrojnej i przygotowywano się do niej.

W tych warunkach Związek Harcerstwa Polskiego, organizacja skupiająca większość polskiej młodzieży, odpowiednio ukierunkował i nasilił pracę w poszczególnych swoich ogniwach. W latach 1937/1938 główny nacisk położono na rozwój specjalistycznych zastępów i drużyn starszych dziewcząt i chłopców oraz kształcenie instruktorów w różnych specjalnościach przydatnych w kształtujących się warunkach. W połowie 1938 roku w harcerskich szkołach instruktorów w Buczu i Węglowej Górcie została wypracowana forma Harcerskiego Pogotowia Wojennego. Była ona stosowana na kursach usprawnienia organizacyjnego na szczeblu Chorągwi, a następnie, przez wyszkolonych tam instruktorów, na szczeblu drużyn. Rozkazem Naczelnictwa ZHP L16/XVII/X 1938, który ukazał się w Wiadomościach Urzędowych nr 8/38, powołano Pogotowie Harcerskie i określono zakres szkolenia harcerek i harcerzy objętych Pogotowiem. Było to przede wszystkim

przygotowanie w zakresie służby sanitarnej, łączności, terenoznawstwa, kwatermistrzostwa, obrony przeciwlotniczej, przeciwczołgowej i służby informacyjnej. Nasilono także szkolenie w zakresie musztry i przygotowania wojskowego. Szkolenie to odbywało się w ramach normalnej pracy drużyn i zastępów. Przeprowadzono także rejestrację harcerek i harcerzy w wieku powyżej 15 lat z punktu widzenia ich przydatności do służby w Pogotowiu.

W sierpniu 1939 roku, w czasie gdy młodzież harcerska przebywała na obozach i koloniach wuchowych, Naczelnictwo ZHP wydało rozkaz, który powoływał Harcerskie Pogotowie Wojenne. Celem Pogotowia było zorganizowanie wszystkich możliwych służb pomocniczych dla armii polskiej i służb obrony cywilnej kraju w wypadku wybuchu wojny. Nasilono szkolenie w następujących kierunkach:

- pierwsza pomoc w nagłych wypadkach / tzw. samarytanka /
- strzelectwo łucznicze i z KBKS
- łączność telefoniczna, telegraficzna i radiowa
- terenoznawstwo i topografia
- służba obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej
- zajęcia pionierskie z zakresu urządzeń polowych
- przysposobienie wojskowe
- zdobywanie umiejętności kulinarnych i gospodarczych

Szkolenie w wymienionych kierunkach odbywało się metodą gier i zabaw terenowych i obozowych, poprzez zdobywanie stopni i sprawności harcerskich. Dzięki temu harcerki i harcerze zostali dobrze przygotowani do zadań, jakie mieli wypełnić w niedalekiej przyszłości.

1.2. Harcerskie Pogotowie Wojenne

W czasie ostatnich wakacji w niepodległej Ojczyźnie Hufiec Włocławski zorganizował trzy obozy harcerskie na terenie Nadleśnictwa Łuba II k/ Włocławka. Pod koniec ostatniego obozu 26 sierpnia 1939 roku przybył na wizytację ówczesny Komendant Hufca dh hm. kapitan Józef Koziński wraz z dowódcą 14 pułku piechoty /14 pp/ stacjonującego we Włocławku ppłk dypl. Włodzimierzem Brayczewskim. Na tajnej odprawie, w której uczestniczyli wszyscy harcerze mający co najmniej 16 lat, pułkownik Brayczewski przedstawił sytuację międzynarodową i w obliczu przygotowywanej mobilizacji zaapelował do harcerzy o ochotnicze wstępowanie do 14 pp i podejmowanie służby w tych specjalnościach, jakie nabyli w harcerstwie. Na apel ten zadeklarowali się wszyscy obecni na odprawie harcerze.

Następnego dnia, w siedzibie Komendy Hufca przy ul. Żabiej odbyła się zbiórka, w której uczestniczyli wszyscy harcerze będący na odprawie oraz pozostali drużynowi i przyboczni powiadomieni o zbiórce drogą alarmową. Zbiórkę prowadził dh hm. Teofil Woźnicki, który przejął funkcję Komendanta Hufca od odchodzącego na front dh hm. Józefa Kozińskiego. Zastępca Komendanta dh phm. Jar Bojanowski odczytał rozkaz specjalny Komendanta Hufca, mocą którego powołane zostało Harcerskie Pogotowie Wojenne na terenie Hufca Włocławek. Komendantem HWW został dh hm. Teofil Woźnicki, a zastępcą ~~dh hm.~~ dh H.O. Aleksander Tuszyński. Komendant Hufca męskiego dh hm. T. Woźnicki, w porozumieniu z Komendantką Hufca żeńskiego dh hm. Marią Woźnicką wydali rozkaz mobilizacji wszystkich harcerek i harcerzy, którzy ukończyli 16 lat i zarządzili zbiórki alarmowe. Na zbiórkach tych dokonano przydziałów służbowych w ramach Harcerskiego Pogotowia Wojennego.

Harcerskie Pogotowie Wojenne stanowiło oddział dyspozycyjny Wojskowej Komendy Obrony Miasta, na czele której stał major Alek-

sander Zabłocki. W ramach służby w Pogotowiu harcerki i harcerze pełnili następujące funkcje:

- służba w punktach informacyjnych, m.in. na dworcach kolejowym i autobusowym
- współpraca z dowództwem 14 pp / służba w charakterze łączników, gońców, doręczycieli kart mobilizacyjnych /
- dyżury w Wojskowej Komendzie Obrony Miasta
- udzielanie pomocy rannym żołnierzom, ludności cywilnej oraz uciekinierom, współpraca z punktami P C K, służba w szpitalach i punktach medycznych
- kierowanie ruchem, służba porządkowa, zapobieganie panice
- służba w punktach żywnościowych
- informowanie żołnierzy z rozbitych jednostek o punktach koncentracji
- pomoc w zaopatrywaniu wojska w żywność
- służba wartownicza przy ważnych obiektach jak: poczty, dworce, urzędy itp.
- obserwacja lotnicza
- kontrola dokumentów osób podejrzanych o szpiegostwo / tę służbę prowadziły specjalne oddziały harcerskie. W wyniku tej działalności ujęto kilku szpiegów niemieckich./

Harcerze działający w Pogotowiu pracowali także przy budowie schronów przeciwlotniczych i rowów polowych, zabezpieczaniu szyb, zaciemnianiu okien. Pracami tymi kierował osobiście Prezydent Miasta Witold Mystkowski

1 września 1939 roku o godz. 4,45 wojska niemieckie zaatakowały granice Polski. Jednocześnie lotnictwo niemieckie rozpoczęło bombardowanie terytorium naszego kraju. Pierwsze bomby spadły na Włocławek już 4 września. Najbardziej zbombardowane zostały ulice: Karnkowskiego /obecnie Wojska Polskiego/, Słowackiego, Kilińskiego

/Fabryka Maszyn Rolniczych/, Mokra, Długa, Chłodna, Pusta, Planty, Łanieszczynna. W nocy z 8 na 9 września wojsko polskie wysadziło most na Wiśle. Wojska niemieckie zbliżały się do Włocławka. Miasto było nadal bombardowane, a także atakowane z drugiego brzegu Wisły przez oddziały V Kolumny. Tłumy uciekinierów podążały w kierunku Warszawy. Przez cały ten czas Harcerskie Pogotowie Wojenne pełniło wzorowo swoją służbę.

- ✓ Pod dowództwem dh hm. Marii Woźnickiej, Komendantki Pogotowia Harcererek, dziewczęta pełniły służbę sanitarną głównie w szpitalach polowych. Służbę tę koordynowały: hm, Maria Woźnicka, phm.
- ✓ Karolina Lee, phm. Anna Lauer, drużynowa po próbie Wypiórówna, samarytanka Janina Gabryjelska, samarytanka Nieznańska, samarytanka
- ✓ Leokadia Kuhn, samarytanka Wanda Staniewicz, samarytanka Regina Matuszkiewicz i inne. Harcerze natomiast pełnili głównie funkcje zwiadowcze, patrolowe i wartownicze, pracowali w transporcie i łączności. Byli to m. in.:
- ✓ - ówik Ryszard Sztemborowski - dowódca posterunku łączności obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej
- ✓ - wywiadowca Leon Świątnicki - dowódca posterunku obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej na terenie Liceum i Gimnazjum Ziemi Kujawskiej
- ✓ - ówik Włodzimierz Kułaczkowski - dowódca służby informacyjnej na dworcu PKP, później dowódca zastępu w intendenturze
- ✓ - młodzik Wacław Teszner - pełnił służbę informacyjną na przystanku autobusowym
- ✓ - młodzik Albin Wiśniewski - otrzymał pisemną pochwałę za wzorową służbę
- ✓ - H.O. Zbigniew Kwieciński - dowódca posterunku obserwacyjno-mel-dunkowego. Kierował zastępem, w którym m. in. byli:
 - ✓ wywiadowca Józef Janik, Pawłowski z Ciechocinka, ówik Władysław

✓ Leszczyński, młodzik Władysław Sobudzki, młodzik Tadeusz Grodzicki.

✓ Natomiast harcerze: ówik Tadeusz Kołatkiewicz, ówik Wiktor Białeck-
 ✓ ki, wywiadowca Stanisław Kwiatkowski i wywiadowca Stanisław Kwie-
 ✓ ciński pełnili służbę przy Komendancie Harcerskiego Pogotowia Wo-
 ✓ jennego dh hm. Teofilu Woźnickim pełniąc funkcje łączników, goń-
 ców, dyżurując przy telefonie i in.

14 września 1939 roku wojska niemieckie wkroczyły do Włoc-
 ławka. W obawie przed aresztowaniem dh. Teofil Woźnicki wraz z żo-
 ✓ ną dh Marią Woźnicką, jako znani działacze harcerscy, ukryli się
 w Wichowicach k/Lubrańca. Reszta harcerzy, pod dowództwem dh H.O.
 ✓ Aleksandra Tuszyńskiego opuściła Włocławek wraz z wojskiem polskim,
 kierując się do Warszawy. Włocławscy harcerze wytrwali na swych
 placówkach do ostatnich chwil obrony miasta.

Drużyny Harcerskiego Pogotowia Wojennego dotarły z oddziałami
 wojska polskiego w okolice Kutna. Wobec niemożliwości dalszego
 marszu, pod Kutnem drużyny postanowiły wracać pojedynczo do Włoc-
 ławka, by nieść nadal pomoc ludności cywilnej. W drodze powrotnej
 ✓ w pobliżu Kutna zginął ówik Feliks Bocheń, przyboczny 6 Żeglarskiej
 Drużyny Harcerzy im. Szymona Konarskiego.

Harcerki pełniące służbę samarytańską w szpitalach polowych
 we Włocławku, Kłóbce, i Lubieniu Kujawskim nie opuściły swoich
 posterunków nawet po wkroczeniu wojsk niemieckich, organizując
 środki zastępcze w domach prywatnych.

1.3. W szeregach Wojska Polskiego

W dniu, w którym rozpoczęło swoją służbę Harcerskie Pogotowie Wojenne, część harcerzy mających odpowiednie przeszkolenie znalazła się w szeregach Wojska Polskiego, niektórzy poborowo i wielu jako ochotnicy. W swoich jednostkach walczyli aż do kapitulacji.

- ✓ - W szeregach 14 pułku piechoty pod dowództwem ppłk dypl. Włodzimierza Brayczewskiego walczyli m.in.: dh hm. kpt. Józef Kozłowski - Komendant Włocławskiego Hufca Harcerzy oraz dh H.O. Zdzisław Skulimowski - drużynowy 7 Drużyny Zuchowej "Dzieci Słońca" i przyboczny 7 Drużyny Harcerskiej im. Józefa Piłsudskiego /następnie Zawiszy Czarnego/. Pułk ten opuścił Włocławek wieczorem 26 sierpnia 1939 roku i udał się do Mełna na wschód od Grudziądza. W ramach 4 Dywizji Piechoty, Grupy Operacyjnej Wschód Armii Pomorze pod dowództwem generała Władysława Bortnowskiego 14 pułk piechoty przeszedł szlak bojowy od Mełna przez Wąbrzeźno, Toruń, Włocławek, Kutno i po ciężkich walkach zakończył walkę w ~~bitwie~~ bitwie nad Bzurą.

-1 września 1939 roku w koszarach 14 pp powstała harcerska drużyna na obserwacyjno-meldunkowa pod dowództwem H.O. Konrada Krzysztofka, dotychczasowego drużynowego 18 Włocławskiej Drużyny Harcerskiej im. Józefa Poniatowskiego. W skład tej drużyny wchodził m.in. następujący harcerze :

- ✓ - wywiadowca Borys Gawryłow
- ✓ - ówik Kazimierz Górny
- ✓ - wywiadowca Stanisław Kaźmierski
- ✓ - ówik Antoni Kędzierski
- ✓ - wywiadowca Czesław Kruszewski
- ✓ - wywiadowca Roman Stasiak
- ✓ - ówik Leszek Rządowolski

- ✓ - ówik Eugeniusz Rybarski
- ✓ - wywiadowca Longin Szymański
- ✓ - wywiadowca Antoni Strycharczyk
- ✓ - wywiadowca Drogomir Witkowski
- ✓ - wywiadowca Kazimierz Zapiec

Drużyna była bezpośrednio podporządkowana dowódcy obrony Włocławka majorowi A. Zabłockiemu. Po wyposażeniu w odpowiedni sprzęt drużyna została przetransportowana na prawy brzeg Wisły na wzgórze Koda 113. Zadaniem drużyny była między innymi walka z członkami V Kolumny dywersyjnej złożonej z volksdeutschów z pobliskich wsi jak: Bobrowniki n/Wisłą i Górny Szpetal. W miarę postępu wojsk nieprzyjaciela drużyna zmuszona była wycofać się w kierunku Płocka, gdzie przeszła Wisłę do przedmieścia Radziwie. Następnie drużyna wzięła udział w bitwie nad Bzurą, gdzie zakończyła swoją walkę z wrogiem. Jej członkowie pojedynczo wrócili do Włocławka.

- W dniu 7 września 1939 roku wymaszerował z Włocławka Kujawski Batalion Obrony Narodowej. Dowódcą jednej z kompanii był dh phm por. rez. Józef Mielczarek, drużynowy 143 Mazowieckiej Drużyny Harcerzy im. Józefa Piłsudskiego /później drużyna ta przyjęła nazwę 7 Włocławskiej Drużyny Harcerzy im. Zawiszy Czarnego /. W kompanii tej walczył harcerz z 2 Drużyny Harcerzy im. Jana III Sobieskiego wywiadowca Czesław Kędzierski oraz inni harcerze, których nazwiska trudno dziś ustalić. Batalion zakończył swój szlak bojowy nad Bzurą.

- W dniu 8 września 1939 roku opuściła Włocławek z bronią w ręku drużyna starszoharcerska Pogotowia Wojennego im. Jana III Sobieskiego przy Liceum i Gimnazjum im. Jana Długosza we Włocławku pod dowództwem księdza phm Piotra Tomaszewskiego. W skład tej drużyny wchodził:

- ✓ -H.R. Jerzy Maderski- zastępca dowódcy Harcerskiego Pogotowia

Wojennego

- ✧ - H.O. Jan Kożakowski - drużynowy 2 Drużyny Skautów
- ✓ - ówlik Jerzy Kożakowski - zastępowy 2 Wzocławskiej Drużyny Harcerzy
- ✓ - ówlik Adam Ossowski - zastępowy 2 W D H
- ✓ - wywiadowca Jerzy Rojszyk - zastępowy 2 W D H
- ✓ - młodzik Henryk Adamczewski - zastępowy 2 W D H
- ✓ - młodzik Zbigniew Gąsior - sekretarz Szczepu 2 W D H
- ✓ - młodzik Jacek Faetke - szeregowiec 2 W D H
- ✓ - młodzik Tadeusz Fopp - szeregowiec 2 W D H / później brał udział w walce w "Szarych Szeregach w Batalionie "Parasol" Brał udział w Powstaniu Warszawskim. Przepłynął Wisłę do I Armii LWP, gdzie kontynuował walkę z Niemcami. Został awansowany do stopnia pułkownika LWP /
- ✓ - młodzik Jerzy Hołownia - szeregowiec 2 W D H
- ✓ - wywiadowca Edward Koprowski - zastępowy 2 W D H / poległ w Warszawie /
- ✓ - młodzik Władysław Koprowski - szeregowiec 2 W D H
- ✓ - wywiadowca Andrzej Kwitliński - zastępowy 2 W D H / Brał udział w Powstaniu Warszawskim w Batalionie "Parasol". Poległ. /
- ✓ - młodzik Zbigniew Ubysz - szeregowiec 2 W D H
- ✓ - Jan Wycichowski - uczeń liceum i Gimnazjum im. Jana Długosza
- ✓ - Józef Ptaszyński - uczeń Liceum i Gimnazjum im. Jana Długosza
- ✓ - Karol Faetke - uczeń Liceum i Gimnazjum Ziemi Kujawskiej
- ✓ - Przybysz - uczeń Liceum i gimnazjum Ziemi Kujawskiej / został pułkownikiem LWP /
- ✓ - Zdzisław Szczepański

Drużyna, po dotarciu do Warszawy, podjęła walkę w batalionach obrony Warszawy na Pradze. W czasie walk zginął dh wywiadowca

- ✓ Edward Koprowski / pochowany na cmentarzu Bródnowskim /. Jego brat

Władysław został ciężko ranny. Ciężko ranny został także dh H.R. Jerzy Maderski.

- Do 144 rezerwowego pułku piechoty pod dowództwem ppłk Władysława Dzióbka zostali zmobilizowani następujący harcerze:

✓ - pfm. ppor. Aleksander Tarczyński- drużynowy 9 W D H z Lubrańca

✓ - ówlik Antoni Gołębiowski- zastępowy zastępu "Wilków" 6 Żeglarskiej Drużyny Harcerskiej im. Szymona Konarskiego

✓ - H.R. Czesław Sidor- drużynowy 1 Drużyny Zuchów "Indian" i przyboczny 19 Zawisłańskiej Drużyny Harcerzy X im. Tadeusza Kościuszki

✓ - H.R. Henryk Warecki- drużynowy 2 Drużyny Harcerzy im. Jana III Sobieskiego przy Liceum i Gimnazjum im. Jana Długosza

4 września 1939 roku pułk opuścił Włocławek i po dotarciu do Warszawy 19 września wziął udział w obronie stolicy.

2 Batalion 144 pp pod dowództwem majora Bronisława Wadasa zajął pozycje w okolicach cmentarza na Powązkach. Zadaniem tego batalionu była obrona Fortu Bema. W walkach 2 Batalionu brali udział:

✓ - pfm. ppor. Aleksander Tarczyński- dowódca 6 kompanii

✓ - ówlik Antoni Gołębiowski- sanitariusz

✓ - H.R. Czesław Sidor- sanitariusz

✓ Natomiast dh H.R. Henryk Warecki brał udział w walkach 1 Batalionu 144 pp jako sanitariusz. Batalion bronił najpierw dworca wileńskiego na Pradze, a następnie walczył na cmentarzu Bródnowskim.

Obydwa Bataliony walczyły do 28 września, a więc do kapitulacji

✓ Warszawy. Po kapitulacji druhowie Antoni Gołębiowski i Czesław Sidor udali się do siedziby Głównej Kwatery ZHP, gdzie spotkali

✓ dh hm. Aleksandra Kamińskiego, członka Głównej Kwatery, twórcę ruchu zuchowego. Podczas rozmowy dh Aleksander Kamiński przekazał im instrukcje odnośnie działalności Związku Harcerstwa Polskiego

w warunkach okupacji. Przekazał wskazówki dotyczące zasad konspirowania się i metod walki z wrogiem. Po tej rozmowie druhowie Czesław Sidor i Antoni Gołębiowski, zdobywszy cywilne ubrania, ruszyli w drogę powrotną do Włocławka. Wracali, aby tu, na Kujawach organizować konspiracyjne Harcerstwo.

Rozdział II
 POWSTANIE I STRUKTURA
 KONSPIRACYJNEGO HARCERSTWA
 "SZARYCH SZEREGÓW"
 WE WŁOCŁAWKU

§ 2. 1. Organizowanie się "Szarych Szeregów" we Włocławku

W dniu, w którym wojska niemieckie wkroczyły do Włocławka, harcerki i harcerze działający w Harcerskim Pogotowiu Wojennym musieli zaprzestać swej otwartej działalności. Nadal jednak pełnili swoją służbę w warunkach konspiracji. Zabezpieczyli posiadany sprzęt i po zorganizowaniu się w kilkuosobowe zastępy rozpoczęli działalność harytatywną wśród ludności cywilnej. Pomagali powracającym do domów uciekinierom w zakresie pierwszej pomocy, udzielaniu informacji, organizowaniu noclegów, wyżywienia, zabezpieczaniu ludzi w ciepłą odzież. Do takich zastępów zaliczyć należy :

- ✓ - zastęp dha H.R. Władysława Czajkowskiego /5 osobowy /
 - ✓ - zastęp dha H.O. Zbigniewa Kwiecińskiego / 6-osobowy /
 - ✓ - zastęp dha ówika Włodzimierza Kułaczkowskiego /5-osobowy/
 - ✓ -zastęp dha ówika Stanisława Chmielewskiego / 5-osobowy/
 - ✓ -zastęp dha Ryszarda Sztemborowskiego / 6- osobowy/
- ✓ Pfm Anna Lauer /Oleradaka/ zorganizowała zastęp harcerek, które współdziałały z harcerzami w akcji niesienia pomocy ludziom, opiekując się przede wszystkim kobietami i dziećmi. Do harcerek tych należały:
- ✓ - samarytanka Antonina Chybińska
 - ✓ - samarytanka Nina Lechówna
 - ✓ - samarytanka Magdalena Lechówna

- ✓ -samarytanka Wanda Daczkowska
- ✓ - samarytanka Henryka Wojdyłło
- ✓ - samarytanka Danuta Turczynowiczówna
- ✓ - pionierka Irena Czapska
- ✓ -samarytanka Jamina Gabryjelska
- ✓ - Zofia Kosińska
- ✓ - Barbara Krzyżańska
- ✓ - samarytanka Hanka Wejcowiczówna
- ✓ - ochotniczka Lidia Sidorówna /Sowińska
- ✓ - Jadwiga Rucińska
- ✓ - Stanisława Lauerówna
- ✓ -Regina i Wacława Matuszkiewiczówna
- ✓ - samarytanka Irena Herba /Wojciechowska/
- ✓ -samarytanka Longina Otocka
- ✓ -phm Karolina Lee
- ✓ - Łucja Sobolewska i inni

Na przełomie września i października zaczęli wracać do Włockawka ci harcerze, którzy walcząc na froncie uniknęli niewoli. Zaraz też, z inicjatywy niektórych instruktorów zaczęły organizować się małe grupy harcerzy, które tworzyły nieformalne zastępy.

Należy tu wymienić:

- ✓ - zastęp pod dowództwem dh ówika Lucjana Lewandowskiego
- ✓ w składzie: ówik Antoni Kędzierski
- ✓ H.O. Konrad Krzysztofek
- ✓ wywiadowca Antoni Strycharczyk
- ✓ - zastęp pod dowództwem dh H.O. Aleksandra Tuszyńskiego
- ✓ w składzie : H.R. Kazimierz Szymański
- ✓ ówik Ryszard Kamiński
- ✓ ówik Tadeusz Szymaniak
- ✓ ówik Jerzy Majczyński
- ✓ H.O. Władysław Berkan

Harcerze ci zajmowali się zbieraniem informacji o jednostkach niemieckich stacjonujących we Włocławku i okolicy, kolportażem informacji zasięgniętych z nasłuchu radiowego, zbieraniem opinii o kandydatach do pracy konspiracyjnej.

W tym czasie okupant niemiecki rozpoczął swoje zbrodnicze dzieło wyniszczenia narodu polskiego. Nastąpiły masowe aresztowania wśród inteligencji, księży i nauczycieli. Aresztowani i wywiezieni do obozów koncentracyjnych zostali m.in. dwaj nauczyciele- instruktorzy ZHP:

- ✓ - dh hm. Stefan Pawlicki- drużynowy 8 W D H, kierownik szkoły powszchnej w Kłóbce
- ✓ -dh phm. Jan Bojanowski - zastępca Komendanta Hufca Włocławek
- ✓ Pod koniec ~~października~~ ^{września} 1939 roku aresztowano dha hm. Teofila Woźnickiego i osadzono go w obozie jenieckim w Bydgoszczy. Po usilnych staraniach żony i przyjaciół został zwolniony z powodu inwalidztwa / brak lewej ręki/ i w dniu 13 ~~14~~ października powrócił do domu.

W początkach października wrócili do Włocławka druhowie walczący w obronie Warszawy: H.R. Czesław Sidor i ówik Antoni Gołębiowski. Nawiazali kontakty z przebywającymi w mieście instruktorami i zaczęli organizować konspiracyjne harcerstwo. W początkowej fazie regularnie pracowały tylko 2 drużyny, w skład których weszli uczniowie włocławskich szkół i starsi harcerze. Drużynami tymi były: Drużyna wychowanków Gimnazjum Długosza i 6 Drużyny Żeglarska. Pozostałe drużyny Hufca Włocławskiego pracowały systemem alarmowym. Druhowie Czesław Sidor i Antoni Gołębiowski prowadzili działalność zespajającą i organizującą pracę licznych zastępów nieformalnych. Organizowali odprawy zastępowych chcąc skupić prace zastępów pod jednym dowództwem.

✓ W dniu 4 listopada 1939 roku w mieszkaniu dh H.R. Czesława Sidora odbyło się spotkanie poświęcone zorganizowaniu konspiracyjnej organizacji harcerskiej. Wspotkaniu wzięli udział:

- ✓ -dh H.R. Czesław Sidor
 - ✓ -dh H.R. Tadeusz Kuderski
 - ✓ -dh H.O. Zbigniew Kwieciński
 - ✓ -dh ówik Antoni Gołębiowski
 - ✓ -dh H.R. Henryk Warecki
 - ✓ -dh samarytanek Janina Gabryjelska
- oraz podoficerowie 14 pp:
- ✓ - chorąży Stanisław Zarębski
 - ✓ - chorąży Aleksander Sidor
 - ✓ - sierżant Władysław Winiarski

Na spotkaniu tym postanowiono:

- 1/. Przeprowadzić rozeznanie w organizujących się grupach-zastępach we Włockawku i ustalić imiennie ich dowódców.
- ✓ 2/ Skontaktować się z Komendantem dh hm. Teofilem Woźnickim z prośbą o zaakceptowanie działalności konspiracyjnej i przekazanie dowództwa. Zadanie to powierzono druhom : H.R. Tadeuszowi Kuderskiemu i H.R. Czesławowi Sidorowi.
- 3/. Podoficerowie 14 pp zobowiązali się przeprowadzić w konspiracyjnym harcerstwie szkolenie wojskowe.
- 4/. Postanowiono zachowywać wszelkie środki bezpieczeństwa obowiązujące w konspiracji i powyższy obowiązek przekazać wszystkim zastępom.
- 5/. Stwierdzono, że w tym czasie powstały następujące konspiracyjne drużyny harcerskie:
 - Konspiracyjna Drużyna ZHP "Wilków" pod dowództwem
 - ✓ ówika Antoniego Gołębiewskiego / 21 członków/

-Konspiracyjna Drużyna ZHP "Indian" pod dowództwem

✓ H.R. Henraka Wareckiego /17 członków/

11 listopada 1939 roku wyznaczeni druhowie H.R. Czesław

- ✓ Sidor i H.R. Tadeusz Kuderski udali się do mieszkania dh hm. Teofila Woźnickiego. Rozmowa dotyczyła przede wszystkim dwu kwestii: zgody Komendanta na zorganizowanie konspiracyjnej organizacji harcerskiej we Włocławku i przekazania funkcji Komendanta Hufca któremuś z młodszych i mniej znanych Niemcom instruktorów. Należy
- ✓ nadmienić, że dh Teofil Woźnicki, jako przedwojenny działacz harcerski, był obserwowany przez Gestapo i cały czas narażony na
- ✓ aresztowanie/ co nastąpiło 31 stycznia 1940 roku. Dh Teofil Woźnicki został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie zginął 3 marca 1941 roku./

- ✓ Po głębszej analizie dh hm. Teofil Woźnicki wyraził zgodę i
- ✓ przekazał funkcję Komendanta Hufca dwom druhom: Czesławowi Sidorowi i Tadeuszowi Kuderskiemu do osobistego rozstrzygnięcia.

W dni następnym 12 listopada 1939 roku, w zdewastowanym dworku na terenie Nadleśnictwa Łuba II /teren znany harcerzom z obozów izlotów w czasach przedwojennych/ odbyło się zebranie instruktorów w poszerzonym składzie. W zebraniu uczestniczyli:

- ✓ -dh H.R. Tadeusz Kuderski
- ✓ -dh H.R. Czesław Sidor
- ✓ -dh H.O. Zbigniew Kwieciński
- ✓ -dh ówik Antoni Gołębiowski
- ✓ -dh H.R. Henryk Warecki
- ✓ - dh ówik Lucjan Lewandowski
- ✓ -dh H.O. Konrad Krzysztofek
- ✓ -dh ówik Włodzimierz Kułaczkowski
- ✓ -dh ówik Ryszard Sztemborowski

- ✓ -dh H.R. Eugeniusz Śliwiński
- ✓ -dh H.R. Kazimierz Szymański
- ✓ -dh ówik Stanisław Chmielewski
- ✓ -dh ówik Henryk Karbowlak
- ✓ -dh samarytanka Janina Gabryjelska
- ✓ -dh phm. Anna Lauer /Oleradzka/

✓ W spotkaniu uczestniczył też Franciszek Olejniczak, działacz KPP który był dzierżawcą jeziora Łuba i mieszkał w pobliżu. Był on przyjacielem harcerzy jeszcze z czasów przedwojennych. Rodzina Franciszka Olejniczaka zorganizowała ubezpieczenie spotkania.

✓ Zbiórkę poprowadził dh H.R. Czesław Sidor. Zapoznał zebranych z wynikami spotkania z dh hm. Teofilem Woźnickim i zaproponował na stanowisko Komendanta Hufca dh H.R. Tadeusza Kuderskiego, dotychczasowego drużynowego 5W D H im. Henryka Dąbrowskiego i 17 W D ^A im. płk Lisa Kulm. W jawnym głosowaniu propozycję tę ✓ przyjęto jednogłośnie. Dh H.R. Czesław Sidor zrelacjonował też rozmowę, jaką wraz z dh Antonim Gołębińskim przeprowadzili w Warszawie z przedstawicielem Głównej Kwatery dh hm. Aleksandrem Kamińskim. Następnie głos zabrał nowo wybrany Komendant Konspiracyjnego Harcerstwa we Włocławku dh H.R. Tadeusz Kuderski, który zaproponował następujący skład Komendy:

- ✓ -dh H.R. Czesław Sidor - zastępca
- ✓ - dh H.O. Zbigniew Kwieciński - członek

Ten wniosek również został przyjęty jednogłośnie.

W następnym punkcie zebrania przedyskutowano przyjęcie nazwy organizacji, która w warunkach konspiracji nie mogła pozostać przy dawnej nazwie Z H P. Ponieważ w Warszawie przyjęto nazwę "Szare Szeregi", zebrani postanowili przyjąć tę samą celem stowienia integralnej części Z H P w konspiracji i tym samym podporządkować się Głównej Kwaterze Zwanej Pasieką.

- ✓ W dalszej części spotkania głos zabrakł dh ówik Antoni Gołębiowski, który zrelacjonował zorganizowanie idziałalność I Drużyny Konspiracyjnej "Wilków". Po powrocie z Warszawy
- ✓ dh Antoni Gołębiowski, w myśl zaleceń przedstawiciela Głównej Kwatery, zebrał swój zastęp, który prowadził przed wybuchem wojny przy 6 Drużynie Żeglarskiej oraz pozostałych członków drużyny.
- ✓ ~~Wskaz~~ W celu lepszego zakonspirowania się dh Antoni Gołębiowski przeniósł siedzibę komendy drużyny z ulicy Bulwary do robotniczej dzielnicy Kokoszka, do swego mieszkania przy ulicy Miłej 3, a następnie do dzielnicy Kapitułka, do mieszkania dh Wiktora Białeckiego przy ulicy Mylnej 7. W obu tych mieszkaniach odbywały się narady, zebrania i odprawy oraz szkolenia harcerskie i wojskowe.
- Do drużyny należeli:

- ✓ - dh ówik Antoni Gołębiowski- dowódca drużyny
- ✓ -dh ówik Jerzy Jagielski- zastępca dowódcy do spraw wywiadu i ochrony, łącznik z innymi organizacjami
- ✓ -dh plutonowy Wincenty Gołębiowski- instruktor szkolenia wojskowego
- ✓ -dh kapral Stanisław Lewandowski- instruktor szkolenia wojskowego
- ✓ -dh ówik Tadeusz Kałetkiewicz- zastępowy I zastępu.
- ✓ -dhwy wywiadowca Piotr Ostrowski- szeregowy
- ✓ -dh młodzik Mieczysław Puchalski- szeregowy
- ✓ -dh młodzik Zygmunt Daczkowski - szeregowy
- ✓ -dh młodzik Wacław Teszner- szeregowy
- ✓ -dh ówik Wiktor Białeckii- zastępowy II zastępu
- ✓ -dh młodzik Mieczysław Gruszczyński- szeregowy
- ✓ -dh ówik Stanisław Kwiatkowski- szeregowy
- ✓ -dh wywiadowca Stanisław Kwieciński- szeregowy

- ✓ - wywiadowca Józef Tyliński- szeregowy
- ✓ - wywiadowca Czesław Kaczmarek- szeregowy
- ✓ - dh ówik Władysław Wiatrowski- zastępowy III zastępu,
przyboczny
- ✓ -dh wywiadowca Antoni Młynarkiewicz- szeregowy
- ✓ -dh wywiadowca Jan Sekuła- szeregowy
- ✓ -dh młodzik Edward Kwiatkowski- szeregowy
- ✓ -dh młodzik Adam Młynarkiewicz- łącznik
- ✓ -dh samarytanka Genowefa Kałętkiewicz- łączniczka

Skład drużyny stale się powiększał. Do drużyny zaczęli wstępować harcerze, którzy uprzednio należeli do innych drużyn, obecnie zaś byli bez przydziału słuźbowego a mieszkali w pobliskich dzielnicach. Następnie został zorganizowany nowy zastęp przy ulicy Toruńskiej. Ustalono skład każdego zastępu 4 plus 1. Drużyna przyjęła kryptonim "Wilki".

✓ Drużyna "Wilków" pod dowództwem dh ówika Antoniego Gołębiewskiego rozpoczęła swoją działalność od akcji sabotażowo-dywersyjnych. Uszkodzano zwrotnice kolejowe, sygnalizację i sprzęt kolejowy. Przerywano łączność telefoniczną. Wykradano Niemcom dzieła kultury polskiej, szczególnie książki, które zabezpieczano by po wojnie zwrócić je prawowitym właścicielom. Niezależnie od tego prowadzono działalność charytatywną i humanitarną, która polegała na niesieniu pomocy wracającym do domów uciekinierom, organizowaniu noclegów i posiłków.

✓ Kończąc, dh ówik Antoni Gołębiewski zaapelował do zebranych instruktorów, aby poszli za jego przykładem. Komendant Konspiracyjnego Harcerstwa zatwierdził drużynę dha ówika Antoniego Gołębiewskiego.

✓ Następnie głos zabrak Franciszek Olejniczak, który zaapelował o zachowanie ostrożności i życzył harcerzom powodzenia w walce

z okupantem.

Po przydziale funkcji służbowych Komendant dh H.R. Tadeusz Kuderski zaapelował o przestrzeganie ściszej tajemnicy oraz wezwał wszystkich do złożenia przysięgi. Na flagę narodową z krzyżem harcerskim wszyscy instruktorzy złożyli przysięgę następującej treści:

" W obliczu Boga Wszechmogącego przysięgam:

na straży interesów Państwa Polskiego wiernie stać,
o Jego wolność, wielkość, i potęgę ze wszystkich sił
walczyć aż do ofiary własnego życia. Rozkazy zwierzchni-
ków ściśle wykonywać, choćby mnie śmierć spotkać miała."

Na zakończenie zebani odśpiewali półgłosem Hymn Harcerski

"Wszystko co nasze Polsce oddamy"

Członkowie Komendy opracowali plan działania organizacji w warunkach okupacji. Postawiono następujące zadania:

- 1/. Wychowanie młodzieży w duchu patriotyzmu poprzez prelekcje, gawędy i czytelnictwo literatury polskiej.
- 2/. Szkolenie harcerzy w zakresie wiadomości i umiejętności z dziedziny techniki wojskowej i harcerskiej, samoobrony oraz pierwszej pomocy.
- 3/. Kolportaż prasy podziemnej drukowanej w Warszawie i we Włocławku.
- 4/. Prowadzenie akcji małego sabotażu na terenie zakładów pracy i miasta.
- 5/. Niesienie pomocy ludności cywilnej i więźniom.
- 6/. Tajne nauczanie dzieci i młodzieży polskiej w zakresie szkoły podstawowej i średniej
- 7/. Utrzymywanie kontaktu z Główną Kwaterą "Pasieką"

Wykonywanie tych zadań było treścią działalności włocławskich harcerzy przez cały okres okupacji.

2.2. Struktura organizacyjna

Struktura organizacji harcerskich w czasie okupacji opierała się na strukturze Z H P funkcjonującej w okresie przedwojennym. W związku z przejściem do konspiracji poszczególne ogniska związku musiały przyjąć kryptonimy, a poszczególni harcerze swoje nazwiska zastąpić pseudonimami. Tak więc struktura "Szarych Szeregów" była następująca:

- Na czele organizacji stała Główna Kwatera, która przyjęła kryptonim "Pasięka". Na czele "Pasięki" stał Naczelnik. Kolejnymi Naczelnikami Szarych Szeregów byli:

- ✓ - dh hm. Florian Marciniak / 27 IX 1939 - 6 V 1943 /
- ✓ - dh hm. Stanisław Broniewski / 6 V 1943 - 3 X 1944 /
- ✓ - dh hm. Ludwik Marszałek / 3 X 1944 - 17 I 1945 /

- Główna Kwatera "Pasięka" kierowała 20 chorągwiami noszącymi kryptonimy "Ule". Osiem z nich /z terenu Generalnej Guberni/ podlegało Szefowi Głównej Kwatery. Szefami Głównej Kwatery byli kolejno:

- ✓ - dh hm. B. Stasięcki
- ✓ - dh hm. E. Żurn
- ✓ - dh hm. K. Grenda

Pozostałe 12 chorągwi /Ul/ podlegało Wydziałom: Zachodniemu i Wschodniemu. Harcerstwo włocławskie podlegało Wydziałowi Zachodniemu, którego kierownikami byli kolejno:

- ✓ - dh hm. Witold Marcinkowski
- ✓ - dh hm. Zygfryd Linda
- ✓ - dh hm. Edward Żurn

- Każda chorągiew /Ul/ dzieliła się na Hufce /"Roje"/. Te z kolei dzieliły się na drużyny /"Rodziny"/, które dzieliły się na zastępy /"Pszczółki"/

W związku z tym konspiracyjna organizacja włocławskich harcerzy przyjęła następującą pełną nazwę:

"Rój Szarych Szeregów im. Romualda Traugutta na miasto i powiat Włocławek"

Hufiec włocławski, ze względu na brak Komendy Chorągwi w Bydgoszczy, podlegał bezpośrednio Głównej Kwaterze, a ściślej jej Wydziałowi Zachodniemu. Głównym łącznikiem z Warszawą był ^{był} _{= On} [✓] dh hm. Zbigniew Zeurn-Zahorski. W 1940 roku był on Komendantem Szarych Szeregów we Włocławku. Zmuszony opuścić Włocławek przedostał się do Warszawy, gdzie nawiązał kontakt z Główną Kwaterą /zmienił wówczas nazwisko na Zahorski/. Dzięki temu Szare Szeregi we Włocławku miały ścisły kontakt z Główną Kwaterą w Warszawie.

W myśl pierwotnych założeń Szare Szeregi we Włocławku ze względów konspiracyjnych miały skupiać tylko młodzież powyżej lat 17. Jednak z powodu naporu młodszych harcerzy zwiększono rozpiętość wieku. W związku z tym podzielono wszystkich harcerzy na trzy grupy:

- "Zawiszaków" /12 - 14 lat/ - ich działalność skupiała się przede wszystkim na nauce własnej w zakresie szkolenia podstawowego, pomocy w matym sabotażu, kolportażu prasy podziemnej, ubezpieczaniu lokali tajnego nauczania, zbieraniu informacji a także prowadzeniu wychowania patriotycznego wśród podwórkowych drużyn sportowych / Akcja "M" /

- "Bojowe Szkoły" / 15 - 17 lat / Harcerze B.S. prowadzili akcje małego sabotażu w zakładach pracy i na terenie miasta, podrzucali ulotki itp. Prowadzili też naukę własną w konspiracyjnej szkole średniej.

- "Grupy Szturmowe" / powyżej 17 lat/ Skupiały one starszych harcerzy, którzy prowadzili akcję sabotażową, kolportowali prasę

podziemną, prowadzili tajne nauczanie, prowadzili akcję pomocy więźniom oraz ludziom poszukiwanym przez Gestapo. Prowadzili też akcję zbierania informacji z nasłuchu rozgłośni zagranicznych a także akcję harytatywną wśród ludności cywilnej. Ze względu na szczególnie ostre represje ze strony okupanta oraz brak intensywnego działania ruchu oporu dorosłych, Grupy Szturmowe nie mogły pozwolić sobie na większe akcje zbrojne.

W pierwszym okresie działalności Szarych Szeregów we Włocławku zgłosiły się do pracy konspiracyjnej następujące drużyny /"Rodziny"/ :

- I Drużyna Konspiracyjna / była 6 Ż D H im. Szymona Kónarskiego /- drużynowy ówik Antoni Gołębiowski
- II Drużyna Konspiracyjna /była 2 W D H im. Jana III Sobieskiego/ drużynowy H.R. Henryk Warecki
- III Drużyna Konspiracyjna /była 1 W D H im. Kazimierza Pułaskiego/ drużynowy H.R. Kazimierz Szymański
- IV Drużyna Konspiracyjna /była 3 W D H im. Stefana Batorego/ drużynowy ówik Henryk Karbowski
- V Drużyna Konspiracyjna /była 5 W D H im. Henryka Dąbrowskiego/ drużynowy ówik Stanisław Chmielewski
- VI Drużyna Konspiracyjna /była 7 W D H im. Zawiszy Czarnego/ drużynowy ówik Lucjan Lewandowski
- VII Drużyna Konspiracyjna /była 17 W D H im. płk Lisa Kuli/ drużynowy ówik Ryszard Sztemborowski
- VIII Drużyna Konspiracyjna /była 18 W D H im. ks. Józefa Poniatowskiego/ drużynowy H.R. Eugeniusz Śliwiński
- IX Drużyna Konspiracyjna /była 19 W D H im. Tadeusza Kościuszki/ drużynowy H.O. Zbigniew Kwieciński
- I Drużyna Konspiracyjna Harcererek /była 1 Drużyna Harcererek im. Emilii Plater/ drużynowa samarytanka Janina Gabryjelska

W miarę upływu czasu, wskutek aresztowań, wysyłania na przymusowe roboty do Niemiec oraz wysiedlania, stan liczebny niektórych drużyn /mimo napływu nowych członków/ zmniejszał się aż do zaniknięcia niektórych. Nieprzerwaną działalność prowadziła jedynie była 6 Ż D H im. Szymona Konarskiego dowodzona przez dha Antoniego Gołębińskiego, która w konspiracji przyjęła nazwę I Drużyny Konspiracyjnej "Wilków". W 1943 roku, wskutek znacznego zmniejszenia się ilości członków poszczególnych drużyn, przeprowadzono reorganizację, w wyniku której w I Drużynie "Wilków" kierowanej przez dha H.O. Antoniego Gołębińskiego powiększono stan liczebny, a pozostałych harcerzy zorganizowano w trzy drużyny, których drużynowymi zostali druhowie:

- ✓ - H.R. Czesław Sidor
- ✓ - H.O. Lucjan Lewandowski
- ✓ - H. O. Ryszard Sztemborowski

Poszczególne drużyny podlegały Komendzie Konspiracyjnego Harcerstwa. Wskutek aresztowań i wywożenia do Niemiec, skład Komendy wielokrotnie się zmieniał:

- W skład I Komendy działającej w okresie od 11 XI 1939 do 31 I 1940 wchodził:

- ✓ - dh H.R. Tadeusz Kuderski - Komendant
- ✓ - dh H.R. Czesław Sidor - zastępca
- ✓ - dh H.O. Zbigniew Kwieciński - członek

✓ - W początku roku 1940, wskutek wywiezienia dha Tadeusza Kuderskiego do Niemiec, ustalili się nowy skład Komendy:

- ✓ - dh H.R. Czesław Sidor - Komendant
- ✓ - dh H.O. Zbigniew Kwieciński - zastępca
- ✓ - dh samarytanka Janina Gabyjelska - członek
- ✓ - dh H.O. Zbigniew Zurn-Zahorski - członek

✓ - dh wywiadowca Czesław Strzelecki - członek

✓ - dh wywiadowca Jerzy Kalota - członek

✓ - W połowie 1940 roku Komendant dh Czesław Sidor również został wywieziony do Niemiec, a następnie aresztowany pod zarzutem ucieczki i przynależności do tajnej organizacji. Przesłuchania nie złamały go jednak. Dzięki pomocy ówczesnego Komendanta Szarych Szeregów we Włocławku, we wrześniu został zwolniony i ponownie objął funkcję Komendanta. W okresie nieobecności dha Czesława Sidora funkcję Komendanta pełnił dh H.O. Zbigniew Zurn-Zahorski.

- W 1941 roku, po licznych aresztowaniach wśród harcerzy, postanowiono zmniejszyć skład Komendy. Tworzyli ją wówczas:

✓ - dh H.R. Czesław Sidor - Komendant

✓ - dh ówik Czesław Strzelecki - zastępca

✓ - dh wywiadowca Jerzy Kalota - członek

- W 1943 roku nastąpiła kolejna zmiana składu Komendy:

✓ - dh H.R. Czesław Sidor - Komendant

✓ - dh H. O. Lucjan Lewandowski - zastępca

✓ - dh H.O. Ryszard Sztemborowski - członek

✓ - dh H.O. Antoni Gołębiowski - członek

Wyżej wymienieni druhowie byli jednocześnie drużynowymi czterech działających wówczas drużyn.

✓ - W sierpniu 1944 roku ówczesny Komendant dh Czesław Sidor zmuszony był opuścić Włocławek ze względu na bezpieczeństwo.

Ustalili się wtedy następujący skład Komendy:

✓ - dh phm. Ryszard Sztemborowski - Komendant

✓ - dh phm. Lucjan Lewandowski - zastępca

✓ - dh phm. Antoni Gołębiowski - członek

✓ - dh phm. Jerzy Prejzner - członek

- ✓ - dh ówik Janusz Strębski - członek
- ✓ - dh ówik Jan Mroziński - członek
- ✓ - dh ówik Juliusz Krasucki - szef łączników i za-
bezpieczenia terenu

Ten skład Komendy nie zmienił się do 20 I 1945 roku czyli do wyzwolenia.

Komenda Szarych Szeregów mieściła się we Włocławku w następujących miejscach:

- ✓ - ul. Paderewskiego 6 /w mieszkaniu dha Czesława Sidora/
- ✓ - ul. Wolność-obecnie Obrońców Pokoju 26 / w mieszkaniu dha Czesława Strzeleckiego/
- ✓ - ul. Dubois 3 / w mieszkaniu dha Czesława Sidora /
- ✓ - ul. 3 Maja / w mieszkaniu dha Ryszarda Sztemborowskiego/

Komendzie włocławskiej podlegały też drużyny działające w powiecie tzn. :

- ✓ - Drużyna Brześć Kujawski - drużynowy dh H.O. Stefan Pakulski
✓ przyboczny dh H.O. Benon Pakulski
- ✓ - Drużyna Kowal - drużynowy dh ówik Tadeusz Zieliński
- ✓ - Drużyna Lubraniec - drużynowy dh H.R. Hieronim Kaniewski
✓ przyboczny dh ówik Wacław Kurzepa
- ✓ - Drużyna Gostynin - drużynowy dh ówik Edward Strzelecki
- ✓ - Drużyna Aleksandrów Kujawski-Mieszawa - drużynowy dh ówik
Zygmunt Daczkowski

i inne

Tak zorganizowani włocławscy harcerze prowadzili walkę z wrogiem na różnych płaszczyznach, które zostaną opisane w następnym rozdziale.

Rozdział III

W A L K A Z W R O G I E M

3.1. Mały sabotaż

Okupant niemiecki od pierwszych dni okupacji rozpoczął zbrodnicze dzieło wyniszczenia narodu polskiego. Włocławek został wcielony do Rzeszy, a konkretnie do tzw. "Kraju Warty" i zmieniono jego nazwę na "Leslau". Polskie nazwy ulic i placów zmieniono na niemieckie, zamknięto polskie szkoły, biblioteki, redakcje polskich gazet. Władze niemieckie wydały szereg zarządzeń "porządkowych", których celem było poniżenie Polaków, ugodzenie w ich wartość społeczną /zakaz wstępu do kina, parku, obowiązek kłaniania się Niemcom itp./. Następnie rozpoczęły się masowe aresztowania i egzekucje. W pierwszym rzędzie aresztowano, a następnie zgładzono lub wywieziono do obozów koncentracyjnych inteligencję włocławską, księży, nauczycieli. Młodzież polską zaczęto masowo wysyłać w głąb Niemiec na przymusowe roboty. Całkowicie wyniszczono Żydów i biedotę miejską.

W tych warunkach, w tej atmosferze strachu i bezradności społeczeństwu polskiemu potrzebna była nadzieja, psychiczne oparcie w celu przetrwania. Dostarczały tego wszelkie przejawy istnienia Ruchu Oporu wyrażające się w tzw. małym sabotażu. Włocławscy harcerze stosowali mały sabotaż jako jeden z rodzajów walki z wrogiem.

Akcjami sabotażowymi zajmowały się przede wszystkim Szkoły Bojowe i Grupy Szturmowe, Zawiszacy natomiast, jako najbliźsi byli angażowani do pomocy przy tych akcjach. Oto przykłady akcji

sabotażowych przeprowadzonych przez włocławskich harcerzy:

- przerywano łączność telefoniczną i telegraficzną
- przestawiano drogowskazy i inne tablice informacyjne w celu dezorganizacji wojsk niemieckich
- niszczone zwrotnice kolejowe
- dopisywano na niemieckich plakatach propagandowych własne hasła, zmieniano ich treść
- zmieniano treść niemieckich komunikatów frontowych poprzez zamienianie niektórych słów /po tych akcjach Niemcy przestali rozlepiać na murach tego typu plakaty i komunikaty/
- zrywano flagi niemieckie
- umieszczano napisy antyniemieckie na murach
- podrzucano ulotki antyniemieckie
- prowadzono sabotaż na terenie zakładów pracy
- uszkodzono samochody niemieckie /szczególnie wojskowe/ poprzez sypanie cukru do benzyny i przebijanie opon
- unieszkodliwiono gestapowca Szpurna poprzez spowodowanie wypadku przy strzelaniu /oberwanie palców/, a następnie otruto jego psa, którym szczuż polskie dzieci / wykonał 3 zastęp I Konspiracyjnej Drużyny "Wilków"/

Harcerze działający w małym sabotażu, tak jak i pozostali, przechodzili szkolenie wojskowe, którego instruktorami byli podoficerowie 14 pp :

- ✓ - chorąży Stanisław Zarębski
- ✓ - chorąży Aleksander Sidor
- ✓ - sierżant Władysław Winiarski
- ✓ - plutonowy Wincenty Gołębiwski
- ✓ - kapitan Stanisław Lewandowski

Akcje sabotażowe, choć nie były to szeroko zakrojone akcje

zbrojne, przypominały Niemcom, że nie są u siebie, a Polakom dawały otuchy i wiary w lepszą przyszłość.

3.2. Kolportaż prasy podziemnej

Jedną z metod wynaradawiania Polaków było zniemczenie prasy i całkowite przejęcie kontroli nad dopływem informacji ze świata do społeczeństwa polskiego. Początkowo, w krótkim okresie wydawana była gazeta "A B C" w języku polskim, później w polsko-niemieckim, a wkrótce została ona zastąpiona gazetą całkowicie niemiecką "Leslau Bote", która była jawnym narzędziem propagandy hitlerowskiej. Niemiecka gazeta oraz komunikaty rozlepiane na murach podawały fałszywe informacje gloryfikujące armię niemiecką, wpajające włockławianom ich rzekome niemieckie pochodzenie, niszczące ducha narodowego i wszelki optymizm. W tej sytuacji koniecznością było dostarczenie społeczeństwu prasy polskiej, w której znalazłyby się prawdziwe informacje ze świata i Polski, polska poezja, słowa otuchy i zachęty do przetrwania i walki.

W marcu 1940 roku został założony we Włockławku tajny Kujawski Związek Polityczno - Literacki, którego zadaniem był kolportaż podziemnej prasy polskiej. Jego założycielem i kierownikiem był Włodzimierz Kłosowski. Organizacja ta, korzystając z nasłuchu radiowego, wydawała pismo konspiracyjne "Ogniwo", a następnie "Piorun" oraz "Biuletyn Informacyjny". Redaktorem tych pism był dh Adrian Turczynowicz, a współpracowali z nim: Aleksy Lasiński, Stanisław Piekarowicz oraz dh Janina Lech. W pracy wydawniczej dh Adrianowi Turczynowiczowi pomagały jego córki dh Danuta i Maria. Danuta z czasem przejęła od dh Janiny Lech

funkcję szefa kolportażu prasy podziemnej. Do pracy w kolportażu oddelegowana została część harcerek i harcerzy z Szarych Szeregów. Ukazujące się pisma konspiracyjne spełniały swoją rolę. Popularne wśród społeczeństwa Włocławka i Kujaw, niosły otuchę i dostarczały prawdziwych informacji z Polski i ze świata.

Na początku lutego 1941 roku nastąpiła niemal całkowita dekonspiracja Związku. Aresztowany został jego kierownik

✓ Włodzimierz Kłosowski oraz dh Danuta Turczynowicz. W ręce Gestapo wpadli niemal wszyscy członkowie tej organizacji, a także oddelegowani do pracy w kolportażu harcerki i harcerze oraz ich rodziny /szczególnie siostry i bracia/. Po gehennie bestialskich przesłuchań większość z nich została zesłana do obozów koncentracyjnych lub stracona.

Aresztowani zostali :

- ✓ - dh Janina Lech - redaktor prasy podziemnej. Aresztowana dnia 3 II 1941 roku. Wyrokiem sądu niemieckiego w Poznaniu skazana na śmierć przez zgilotynowanie. Wyrok wykonano dnia 13 X 1942 roku.
- ✓ - dh Magdalena Lech - kolporterka. Aresztowana w lutym 1941 roku. Zginęła w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu dnia 27 IV 1942 roku.
- ✓ - dh Danuta Turczynowicz - kierownik kolportażu. Aresztowana dnia 3 II 1941 roku. Zginęła w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu dnia 14 III 1943 roku.
- ✓ - dh Henryka Wojdyła - kolporterka. Arestowana w lutym 1941 roku. Wyrokiem sądu niemieckiego w Poznaniu skazana na śmierć przez zgilotynowanie. Wyrok wykonano dnia 27 X 1942 r.
- ✓ - dh Wanda Daczkowska - kolporterka. Aresztowana w lutym 1941 roku. Wyrokiem sądu niemieckiego w Poznaniu skazana na śmierć przez zgilotynowanie. Wyrok wykonano 27 X 1942 r.

- ✓ - dh Zofia Kosińska - kolporterka. Aresztowana w lutym 1941 roku. Zginęła w Oświęcimiu.
- ✓ - dh Barbara Krzyżańska - kolporterka. Aresztowana w lutym 1941 roku. Zginęła w Oświęcimiu.
- ✓ - dh Lucyna Czapska - kolporterka. Aresztowana w lutym 1941 roku. Zginęła w Oświęcimiu.
- ✓ - dh Bronisława Wierzbicka-Pietrzak - aresztowana w lutym 1941 roku. Przeżyła obóz koncentracyjny.
- ✓ - dh Jadwiga Wyględowska - aresztowana w lutym 1941 roku. Przeżyła obóz koncentracyjny.
- ✓ - dh Antonina Grześ - aresztowana w lutym 1941 roku. Przeżyła obóz koncentracyjny.
- ✓ - dh Zbigniew Kwieciński - z-ca Komendanta Szarych Szeregów. Aresztowany w lutym 1941 r. Zginął w obozie w Zwickau w 1942 r.
- ✓ - dh Henryk Karbowski - szef wywiadu harcerskiego. Aresztowany w lutym 1941 r. ~~Zginął w obozie~~ Przeżył obóz w Zwickau.
- ✓ - dh Dymitr Krawczenko - z-ca szefa wywiadu harcerskiego. Aresztowany w lutym 1941 r. Zginął w obozie w Zwickau w 1942 r.
- ✓ - dh Jan Sporny - członek wywiadu harcerskiego i ochrony organizacji. Aresztowany w lutym 1941 r. Przeżył obóz w Oświęcimiu.
- ✓ - dhowie Leon i Karol Bilińscy - Kolporterzy. Aresztowani w lutym 1941 r. Leon przeżył obóz w Zwickau. Karol zginął w obozie w Rawiczu.
- ✓ - dh Kazimierz Szynański - kolporter. Aresztowany w lutym 1941 r. Zginął w obozie w Manthausen w kwietniu 1945 r.
- ✓ - dh Benedykt Lech - członek redakcji. Aresztowany w lutym 1941 r. Przeżył obóz koncentracyjny.
- ✓ - dh Jerzy Kwiatkowski - kolporter. Aresztowany w lutym 1941 r. Przeżył obóz koncentracyjny.

- ✓ Druhowie: Adrian Turczynowicz, Henryk Promis, Aleksy Lasiński i
- ✓ Stanisław Piekarowicz zbiegli przed aresztowaniem i ukrywali się przed Gestapo do końca wojny.

Aresztowania te wstrząsnęły społeczeństwem Włocławka i Kujaw. Organizacja Szarych Szeregów wyciągnęła wnioski z tej tragicznej lekcji. Postanowiono wówczas:

- 1/. Zmniejszyć stan osobowy organizacji do najbardziej wypróbowanych i doświadczonych harcerzy.
- 2/. Odwołać ze służby w organizacji wszystkie harcerki, aby nie narażać je na represje ze strony Niemców.
- 3/. Zabronić harcerzom kontaktowania się z innymi organizacjami działającymi na terenie miasta i powiatu /mógł to robić tylko Komendant/.
- 4/. Zmniejszyć stan osobowy Komendy do 3 osób.

W następnych latach kolportaż prasy polskiej we Włocławku ograniczał się do wydawania "Biuletynu Informacyjnego". Pozostała polska prasa była przywożona z Warszawy przez łączników i kurierów.

3.3. Tajne nauczanie

Z chwilą rozpoczęcia okupacji Niemcy zamknęli wszystkie polskie szkoły. Jedną z pierwszych akcji w ramach eksterminacji ludności polskiej były masowe aresztowania nauczycieli szkół powszechnych i średnich oraz kadry wykładowców wyższych uczelni. Była to planowa polityka wynaradawiania społeczeństwa polskiego, a przede wszystkim młodzieży, która zawsze była i jest przyszłością narodu. Dzieci i młodzież polska nie miała możliwości legaln

nego uczenia się języka i historii własnego narodu. W tych warunkach jedyną obroną przed wynarodowieniem i oświeceniem polskiej młodzieży było rozwinięcie akcji tajnego nauczania. W okresie okupacji, na tajnych kompletach ocalali przed aresztowaniami nauczyciele oraz ludzie powołani do tego w warunkach wojny, prowadzili regularne nauczanie w zakresie podstawowym, średnim i wyższym.

We Włocawku prowadzono tajne nauczanie w zakresie szkoły powszechnej i średniej. Lekcje odbywały się w mieszkaniach prywatnych przy zachowaniu wszelkich środków ostrożności. Lokale tajnego nauczania były ubezpieczane przez członków Szarych Szeregów. W organizacji harcerskiej działała Sekcja Tajnego Nauczania, której członkami byli m. in.:

- ✓ - dh hm. Maria Woźnicka - kierownik nauczania w zakresie szkoły powszechnej i średniej / 1 IV 1942 - 20 I 1945 /
- ✓ - dh samarytanka Elżbieta Groblewska z d. Federska / 11 XI 1939 - 20 I 1945 /
- ✓ - dh Leokadia Kuhn / 1 IV 1942 - 20 I 1945 /
- ✓ - dh Wanda Staniewicz / 17 IV 1942 - 20 I 1945 /
- ✓ - dh Wacława Orlińska z d. Matuszkiewicz / 14 V 1943 - 20 I 45 /
- ✓ - dh Regina Plechocka z d. Matuszkiewicz / 14 V 1943 - 20 I 45 /
- ✓ - dh Irena Wojciechowska z d. Herba / 3 II 1941 - 20 I 1945 /
- ✓ - dh Adrian Turczynowicz / 1 IV 1942 - 20 I 1945 /
- ✓ - dh Wacław Tomaszewski / 1 IV 1943 - 20 I 1945 /

W tajnym nauczaniu działali także inni członkowie Szarych Szeregów, jednak trudno dziś ustalić wszystkie nazwiska. Z tajnych kompletów korzystali nie tylko włocławscy harcerze, ale także młodzież nie zrzeszona.

Działalność ta była bardzo niebezpieczna tak dla nau-

czających jak i uczniów. W razie odkrycia przez Niemców wszystkim groziła kara śmierci. Mimo to jednak tajne nauczanie prowadzono do samego końca wojny, do czasu, kiedy oficjalnie mogły działać szkoły polskie.

Włocławscy harcerze prowadzili także w tym czasie samokształcenie na kursach harcerskich. W 1942 roku zorganizowano kurs drużynowych, w którym uczestniczyli:

- ✓ - dh Lucjan Lewandowski
- ✓ - dh Ryszard Sztemborowski
- ✓ - dh Antoni Gołębiowski
- ✓ - dh Jerzy Jagielski
- ✓ - dh Jerzy Prajzner

Na przestrzeni roku 1943 i 1944 został zorganizowany kurs podharc mistrzowski, który ukończyli:

- ✓ - dh Czesław Sidor - został mianowany podharc mistrzem uchwałą Komendy Szarych Szeregów, ponieważ ukończył kurs podharc mistrzowski jeszcze w 1939 roku
- ✓ - dh Lucjan Lewandowski
- ✓ - dh Ryszard Sztemborowski
- ✓ - dh Antoni Gołębiowski
- ✓ - dh Jerzy Jagielski
- ✓ - dh Jerzy Prajzner

Wszystkim wymienionym wyżej druhom przyznano stopień podharc mistrza z zastrzeżeniem, że ostateczna nominacja nastąpi w wolnej Polsce.

Pozostali harcerze uczestniczyli w szkoleniach harcerskich i wojskowych. Po odpowiednim przeszkoleniu Komenda Szarych Szeregów awansowała ich na wyższe stopnie. Szkolenia prowadzili uprawnieni do tego instruktorzy harcerscy i wojskowi.

3.4. Pomoc więźniom i jeńcom wojennym

Jednym z zadań, jakie postawili sobie włockawscy harcerze było niesienie pomocy ludziom. Wypełniając to chlubne zadanie pomagali ludności cywilnej tzn. uciekinierom, rodzinom znajdującym się w szczególnie trudnych warunkach, samotnym matkom - żonom żołnierzy wrześnie przebywającym w obozach jenieckich, ludności żydowskiej zamkniętej w getcie. Pomoc ta polegała przede wszystkim na organizowaniu żywności i odzieży oraz załatwianiu drobnych spraw.

Akcją niesienia pomocy objęci także byli więźniowie, w tym jeńcy wojenni więzieni w obozie na Słodowie. Włockawscy harcerze potajemnie dostarczali im żywność i wiadomości ze świata. Najpoważniejszą tego typu akcją było zorganizowanie ucieczki jeńca angielskiego pochodzenia polskiego Jula z obozu na Słodowie i wywiezienie go z kraju. Akcję tę przeprowadziła I Konspiracyjna Bruźyna "Wilków" dowodzona przez dh'a ówika Antoniego Gołębiowskiego. Oto opis tej akcji:

a/ Przygotowanie akcji

W 1942 roku dh Antoni Gołębiowski pracował w niemieckiej firmie rzeźniczej Reichsdeuschka Paula Tyma, która na terenie rzeźni miejskiej zajmowała się ubojem. Dh Antoni Gołębiowski był zatrudniony jako pomoc rzeźnika, a w razie potrzeby był odsyłany do innych prac na terenie rzeźni i w prywatnym mieszkaniu Paula Tyma /np. w czasie wyjazdów Tyma wraz z rodziną do Niemiec opiekował się jego mieszkaniem i gospodarstwem/. Często też wysyłany był przez swego chlebodawcę do jego zięcia Schracka, który prowadził sklep rzeźniczy przy ulicy Kapitulnej /obecnie Jana Polewki/, a także miał obowiązek dostarczania mięsa i kości do obozu

✓ jenieckiego na Sładowie. U Schracka dh Antoni Gołębiwski był zatrudniony jako pomoc lub zastępstwo pracującego tam furmana. Z tego powodu niejednokrotnie jeździł do obozu jenieckiego z dostawą mięsa. Miał tam okazję zapoznać, a nawet zaprzyjaźnić się z niektórymi jeńcami. Sami jeńcy nazywali go "Kleine Anton", a każdy jego przyjazd do obozu witany był z radością, ponieważ "Kleine Anton", oprócz oficjalnej dostawy, przemycał dla nich wędliny, chleb i tak oczekiwane wiadomości ze świata.

✓ Dh Antoni Gołębiwski szczególnie zaprzyjaźnił się z angielskim jeńcem pochodzenia polskiego Julem. Bliski kontakt ułatwiała znajomość języka polskiego, jaką, choć w słabym stopniu, posiadał Anglik. W ich rozmowach powstał plan zorganizowania ucieczki z obozu. Po wspólnym obmyśleniu warunków powodzenia

✓ akcji dh Antoni Gołębiwski przekazał sprawę ówczesnemu Komendantowi Szarych Szeregów we Włocławku dh Czesławowi Sidorowi.

✓ W mieszkaniu dha Antoniego Gołębiwskiego przy ulicy Miłej odbyła się narada I Konspiracyjnej Drużyny "Wilków" poświęcona przygotowaniu akcji. W naradzie uczestniczyli:

- ✓ - dh Czesław Sidor ps. Złoty Lis - Komendant Szarych Szeregów we Włocławku
- ✓ - dh Antoni Gołębiwski ps. Wilk - dowódca I Drużyny "Wilków"
- ✓ - dh Tadeusz Kałętkiewicz - zastępca dowódcy, zastępowy I zastępu
- ✓ - dh Wiktor Biażecki - zastępowy II zastępu
- ✓ - dh Wincenty Gołębiwski - instruktor wojskowy, doradca drużyny

Na tej naradzie opracowano plan przygotowania i przeprowadzenia akcji:

- ✓ 1/. Dh Antoni Gołębiwski zaproponował przeprowadzenie akcji

w czasie dostawy mięsa do obozu i wywiezienie uciekiniera w skrzyni furmanki, a następnie ukrycie go w domu swego szefa Paula Tyma, który właśnie wraz z rodziną wyjechał do Niemiec.

2/. Należało dostarczyć uciekinierowi cywilne ubranie i dokumenty. W tym celu zorganizowano kradzież dokumentów volksdeutscha Arnolda Dietlofa, wykorzystując jego skłonność do nadużywania alkoholu.

3/. Komendant dh Czesław Sidor podjął się uzgodnienia z Główną Kwaterą /Pasieką/ w Warszawie terminu i miejsca przekazania jeńca.

4/. Termin akcji wyznaczono na sobotę przed Zielonymi Świątkami.

b/ Przeprowadzenie akcji

Zgodnie z planem, w sobotę rano dh Antoni Gołębiwski pojechał z dostawą mięsa od rzeźnika Schracka do obozu jeńckiego na Szodowie. Towarzyszył mu dh Czesław Sidor w zastępstwie chorego wówczas furmana. Druhowie: Stanisław Chmielewski, Tadeusz Kałętkiewicz, Józef Tyryński i Wiktor Biażęcki ubezpieczali akcję na wypadek konfliktu z Niemcami. Wszyscy harcerze wyposażeni byli w krótką broń.

Po wjechaniu na teren obozu drhowie przystąpili do akcji. Dh Antoni Gołębiwski udał się wraz ze strażnikiem do biura w celu załatwienia formalności związanych z dostawą mięsa. Starał się przy tym jak najdłużej zająć strażnika. Tymczasem dh Czesław Sidor z jeńcem Julem, który pracował w magazynie, rozładowali przywieziony towar. Wóz, którym przywieziono mięso był kryty, a z obu stron miał półowalne klapy do otwierania. Po szybkim wyładunku jeńiec Jul niepostrzeżenie wskoczył do wozu i ukrył się między pojemnikami na mięso, a dh Czesław Sidor spokojnie usiadł na koźle. Gdy tylko dh Antoni Gołębiwski wrócił z biura wóz ruszył w drogę powrotną. Strażnicy przy bramie, przyzwyczajeni

do tych odwiedzin, nie zwrócili uwagi na wyjeżdżający wóz. Po wyjeździe z obozu, druhowie wraz z uciekinierelem ulicą Kapitulną /obecnie Jana Polewki/, przez tory kolejowe, ulicami Karnkowskiego /obecnie Wojska Polskiego/, Kilińskiego, Pl. Wolności i Warszawską dobrnęli na ulicę Pierackiego/ obecnie Świerczewskiego/, gdzie znajdował się dom szefa dha Antoniego Gołębińskiego, Paula Tyma. W pustym wówczas gospodarstwie Niemca można było bezpiecznie ukryć zbiega. Jul natychmiast został przebrany w cywilne ubranie i po nakarmieniu ukryty w sianie na terenie gospodarstwa Paula Tyma. Tak ukrywał się do ranka dnia następnego. Przez cały pobytu Jula w domu Niemca, czuwało ubezpieczenie, którym kierował dh Stanisław Chmielewski. Tymczasem Niemcy, zorientowawszy się w ucieczce jeńca, zarządzili obławę w dzielnicach Kokoszka, Skodowo, Lisek, Ruda oraz w pobliskim lesie, jednak bez skutku.

Następnego dnia rano dh Antoni Gołębiński i Anglik Jul, zaopatrzeni w dokumenty Arnolda Dietlofa, jednokonną bryczką ruszyli w drogę. Pojechali w stronę Jeziora Czarnego, na trzeciej budce kolejowej przekroczyli przejazd i leśnymi, bocznymi drogami ruszyli w stronę Smółska. Na trasie ubezpieczała ich obstawa. W Smółsku czekał na nich dh Czesław Sidor i reszta ubezpieczenia m.in. dh Wincenty Gołębiński i dh Stanisław Lewandowski. Stamtąd dh Czesław Sidor i Anglik Jul ruszyli na punkt przekazania jeńca przedstawicielowi Główniej Kwatery. Koleją wąskotorową dojechali do Płotrkowa Kujawskiego koło Sompolna. Tam przesiadli się na kolej szerokotorową i po przesiadce w Katowicach pojechali w kierunku Częstochowy. Dojechali do Myszkowa za Zawierciem. We wsi Koziegłowy, wraz z ludźmi idącymi do kościoła przekroczyli granicę Generalnego Gubernatorstwa.

✓ W Żarkach czekał na nich dh hm. Edward Żurn, Kierownik Wydziału Zachodniego Głównej Kwatery, który przejął jeńca. W czasie tej trudnej akcji obydwaj byli niejednokrotnie legitymowani, lecz posiadając odpowiednie dokumenty i płynnie władając językiem niemieckim doskonale dali sobie radę.

Akcja uwolnienia jeńca angielskiego z obozu udała się w całej pełni. Bez żadnych strat uwolniono człowieka z niemieckiej niewoli i umożliwiono mu powrót do kraju.

Rozdział IV

K O N S P I R A C Y J N Y Z L O T
"S Z A R Y C H S Z E R E G Ó W" W E W Ł O C Ł A W K U

Wiosną 1944 roku rozwój wydarzeń na wszystkich frontach pozwalał mieć nadzieję na szybkie zakończenie wojny. W tej sytuacji postanowiono zorganizować zlot członków Szarych Szeregów we Włocławku. Był to jedyny zlot harcerski w okupowanej Polsce. Odbył się w dniu Święta Harcerza 23 kwietnia 1944 roku w lasach wienieckich koło Włocławka.

Po wyjściu z kościoła św. Jana harcerze różnymi drogami udali się w kierunku Wieńca, gdzie w zagajniku wyznaczono miejsce zbiórki. Punktualnie o godzinie 12-ej harcerze ustawili się w czworobok. Po odebraniu raportu do zebranych przemówił Komendant Szarych Szeregów we Włocławku i powiecie dh hm. Czesław Sidor, który nakreślił sytuację na frontach i dał wyraz nadziei na szybkie zakończenie wojny. Następnie młodzi harcerze, na małą flagę narodową z krzyżem harcerskim, złożyli ~~przekazanie~~ przyrzeczenie następującej treści:

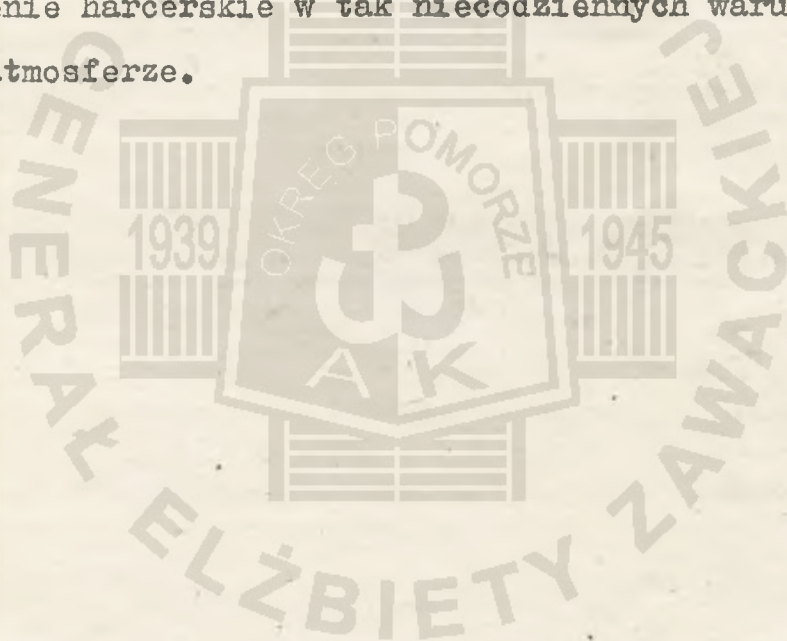
" W obliczu Boga Wszchemogącego przysięgam:
na strażę interesów Państwa Polskiego wiernie stać,
o Jego wolność, wielkość i potęgę ze wszystkich sił walczyć
aż do ofiary własnego życia.

Rozkazy zwierzchników ściśle wykonywać, choćby mnie śmierć spotkać miała,"

Po przyrzeczeniu dh Komendant nadał stopnie harcerskie młodzika, wywiadowcy i ćwika. Na zakończenie odśpiewano hymn narodowy, po czym harcerze pojedynczo udali się do domów.

W zlocie uczestniczyło około 50 harcerzy. Z ramienia
✓ Komendy, oprócz Komendanta dh hm. Czesława Sidora, uczestni-
✓ czyli: zastępca Komendanta dh hm. Lucjan Lewandowski oraz
✓ członkowie Komendy : dh hm. Antoni Gołębiowski i dh hm. Ry-
szard Sztemborowski. Miejsce zlotu ubezpieczało 20 harcerzy
✓ dowodzonych przez druhow : Stanisława Chmielewskiego i Jerze-
go Jagielskiego uzbrojonych w tzw. "belgijki".

Zlot trwał zaledwie 20 minut, ale wywarł na wszystkich
uczestnikach głębokie wrażenie. Szczególnym przeżyciem stał
się on dla młodych harcerzy, którzy mieli okazję złożyć przy-
rzeczenie harcerskie w tak niecodziennych warunkach i podnio-
słej atmosferze.

Z A K O Ń C Z E N I E

Wojenna działalność włocławskich harcerzy trwała nieprzerwanie 5 lat i 4 miesiące, najpierw w Harcerskim Pogotowiu Wojennym, a następnie w konspiracyjnych Szarych Szeregach. Stan osobowy organizacji w okresie od 28 VIII 1939 roku do 20 I 1945 roku wynosił ogółem 144 członków. Liczebność Hufca ulegała zmianom z powodów od harcerzy niezależnych / aresztowania, wysiedlanie, wywożenie do Niemiec na przymusowe roboty/.

W niniejszym opracowaniu znalazła się tylko część nazwisk ludzi, którzy wówczas walczyli pod harcerskim znakiem. Z powodu upływu czasu nie sposób dziś ustalić wszystkich nazwisk. Wielu z ówczesnych harcerzy dziś już nie żyje. Nie znane są nazwiska członków drużyn z powiatu jak np. Brzeście Kujawskiego, Lubrańca, Kowala, Gostynina i innych miejscowości. Stąd też podana wyżej liczba członków Szarych Szeregów mogła być większa.

W tych ciężkich dniach byli młodymi, często bardzo młodymi ludźmi. W tym wieku dziewczęta i chłopcy spędzają czas na nauce i zabawie. Im los przeznaczył inną młodość. Narazając swoje życie oraz życie swoich bliskich, mieli co dzień przypominać Niemcom, że Polska nie zginęła, ale żyje i walczy.

Działalność włocławskich harcerzy, przejawiająca się w małym sabotażu, kolportowaniu prasy polskiej, tajnym nauczaniu i niesieniu pomocy potrzebującym nie tylko utrudniała Niemcom niszczenie narodu polskiego, ale miała też ogromne znaczenie dla ludności polskiej. Harcerki i harcerze nieśli wiarę i nadzieję, że mimo terroru Polska nie zginęła, żyje w nich i powstanie z martwych kiedy przyjdzie czas wyzwolenia.

Była to trudna i niebezpieczna działalność. Wielu młodych ludzi straciło w niej zdrowie i życie. Ci, co ocalałi, zaraz po wyzwoleniu zajęli się organizowaniem wolnego harcerstwa we Włockawku i na Kujawach. Ówczesna Komenda Szarych Szeregów utworzyła pierwszą Komendę Hufca Z H P we Włockawku.

Dzisiejsze włockawskie i kujawskie harcerstwo może poszczycić się chlubnymi tradycjami. Tym, którzy te tradycje tworzyli należy się wdzięczność i pamięć Tych, którzy je dziś kontynuują.

T:K-730/14013om.

Wrocław

Golebiewski Antoni

v. karty informacyjne

h. 17

Włodawa

1.

Gołębiński Adam Antoni

obecnie mieszka: Włodawa

ul. Mylna 7

Koło Włodawy

zob. liście II szkodliwie pomorskiego

okr. Tomi ŚZAK

(jard.)

H.M.M.

Włocławek
dane przepi

gospodarowi Antoni „Wille” —
wobec komendy i Edmunda
Sikorskiego „Przebieg choroby”
im. Traupitka we Włocławku od 11 XI?
do 20 I 1944.

Zbiór „Osiadłość mieszkań Antoniego
gospodarstwa u stolicy Polanie Gostynińskiego.

MSJ.

a

Włodawek 3.

Gość bieżący Antoni
współdziałal w opiece oła jęńca - Anglika.
artykuł w Secze Włodawek.

FUNDACJA
1939 1945
ELŻBIETY ZAWACKIEJ

МБОУ Славен
~~№ 2~~ № 2652-24 Р

Готсбицкии Антони по. Кили 4,

Харена, дружны по поводу первой
дружбы харенской с Кочави
(вотосит дрын 5.02.1945. в К-дзи
ду тсе) - дружные модне, кили

lob. T.; Томасовски Н. 1 мсп. Кочави,

I/26

HMM-95

Wrocław
ZMP, SzSz

Gołbiewski Antoni ps. Wilk
zob. Gołbiewski A, udział
wrocławskich... hantary... 0,51,
s. 13, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 26, 27,
28, 37, 38, 39, 40, 41, 44

D Mar '95

Włodawski
G.

Gołobiewski Antoni

Ur. 3.06.1926 r. we Włodawce.

Żydowskiej ul. 522AV.

zob. T. osobowe ul. Ś22AV, ul. 19q Toruń,
(pomoc 20)

HMM-PT

Moneta

7

GOTEBIEŃSKI Antoni

Zob. także, dwa opac. biblioteki, B-50,
(Skotnicki H., Harcerskie przygotowanie...)
s. 2, 6, 7

HMM-98

Włocławek
Sz. Sz.

8

Gołębiowski Antoni -
ps. "Wilk"
dh. Hm. komdt. I-szej drużyny -grupy
szturmowej w Włocławku.

Zob. T. Cecylia Gołębiowska insp. Włocławek
I/1/1

0-m -2001

Gołębiewski Antoni

Wrocław
Sz. Sz. 9

W składzie Kłuby Kufca po
kwietniowych (1944) aresztowaniach.

zob. Wspomnienia (s. 24); t. problemowa
"Harcerstwo - Sz. Sz. Wrocławski"

Wł. X '04

Gótebiewski Antoni

Wrocław
Pogot. Wej.
10

Członek Harcerskiego Pogot. Wej.

- 28.08-28.09, 1939, w czasie
okupacji os. Kłody Głucha Sz. Sz.

zob: Wykaz... (nr 1.3), t. probl. Harcerstwo
- Sz. Sz. Wrocław

elż. X 104

2

Gołębowski Antoni
ps. „Wilki”

Włocławek
Sz. Sz. 11

Od 11.11.1939 do 20.01.1945
Szare Szur. Włocławek

zob: J: M. 1016/1881 Pom. Cz. Sidor
(Włocławek)

48. X, 104

Gołębiowski Antoni

Włodawek
Sz. Sz. 12

Inicjator zorganizowania uciezki
z obozu na Stodolice j. brytyjskie-
go o nazwisku Jul (?); uciezke
zorganizował, współdziałając ze
swoją drużyną - "Wilki".

zob: Wspomnienia (s. 22); t. problemowa
"Szarcerstwo - Sz. Sz. Włodawek"

18.X.09

Golebiewski Antoni

Historia

13

Ukończył kurs inspiracyjny kurs dla młodych, który zorganizowano pod koniec 1942r. pod kierunkiem M. Hołmickiej.

ob. art. B. Lubiński, Zapisy legendy - dożynki, t. 13, Historia 2004, s. 22.

HD 09

Góreckiowski Antoni
ps. „Wilek”

Włocławek
Sz. Sz.

14

Zastępca G Z DH Harc. Pogot. Wojennego,
Członek Komendy Sz. Szer.
Drużynowy Grup Saturnowych

Zob. Teżaka problemowa „Harcersko” - Sz. Szer.
Włocławek
wykaz nr 1

Mach III '09

†

Gołębiewski Antoni
ps. „Wilk”

Wrocław,
Sz. Sz.
08.59-01.45

nr. 3.06.1991 Wrocław; s. Wilmontego¹⁵
- Francuski z d. Ostrowska
adres: ul. Mylna 7, 57-800 Wrocław,
zob. Ewidencja Oddz. ŚZŁAK Wrocław,
p02.16, t. problem. „Org. kombatantów”

l. X1109

Golebiewski Antoni
s. Wincentego

Wpoczątk.
S. S.

nr. 3.06.1923 Wpoczątek;
komsp. IX 1939-1, 1945

zob. Lista członków Sp. Zw. ZAK
Okr. Toruń, s. 26; t. problem.
"org. kombatanckie"

AK. III, 111

Gotybiewski Antoni

Włodzawek
Sz. Sz. - AK 16

Zob. Liotkowski B., Polska Podnieca
na Kurjawa..., Tomi 2008,
s. 165, passim.

AK XI'14

Gołębiewski Antoni

ps. „Wilk”

Wrocław

52. 52. 17

zob. Ziobrowski B., Głujowski
Związek Polityzmo-Literacki i
Głujowski Stowarzyszenie (...),
Tormi 2006, s. 101-102.

MR. XII/14

Golebiewski Antoni
87-800 Włocławek

730
M-730/1401

Włocławek
Sz Sz

Golebiewski Antoni
„Wilk”

Gołębiewski
Antoni

